

شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات بانک‌ها بر اساس IFRS 9

مصطفی دلدار

دانشجوی دکتری حسابداری دانشکده مدیریت دانشگاه تهران. (نویسنده مسئول)
mostafa.deldar@ut.ac.ir

کاوه مهرانی

دانشیار گروه حسابداری دانشکده مدیریت دانشگاه تهران
kmehrani@ut.ac.ir

غلامرضا گرمی

دانشیار گروه حسابداری دانشکده مدیریت دانشگاه تهران
ghkarami@ut.ac.ir

غلامحسین تقی نتاج

دانشیار گروه حسابداری دانشکده مدیریت و اقتصاد دانشگاه امام حسین
gh.nattaj@eyc.ac.ir

تاریخ دریافت: ۹۸/۱۱/۰۷ تاریخ پذیرش: ۹۹/۰۲/۱۰

چکیده

یکی از مهمترین ضعف‌های IAS 39 (استاندارد حسابداری بین‌المللی ۳۹)، شناسایی زیان کاهش ارزش در زمان وقوع بود که این منجر به شناسایی دیرتر و کمتر زیان اعتباری می‌شد. در این راستا، IFRS 9 (استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی ۹) با یک دیدگاه آینده‌نگرانه، اقدام به ارائه یک مدل زیان اعتباری مورد انتظار برای مطالبات بانک‌ها نمود. طبق این مدل، زیان اعتباری مطالبات باید از زمان اعطای تسهیلات شروع و در طول عمر تسهیلات با توجه به میزان تغییر با اهمیت در سطح ریسک اعتباری، تعدیل شود. با توجه به الزام بانک مرکزی بر اجرای IFRS 9 توسط بانک‌ها، اجرای مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات بر اساس IFRS 9، مستلزم شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی این مدل توسط بانک‌ها است. برای این منظور، اقدام به مصاحبه عمیق با ۲۱ نفر از خبرگان نظام بانکی نظیر معاونان مالی، مدیران مالی و کارکنان بخش حسابداری به روش گلوله برفی در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ شد. با استفاده از روش تحلیل محتوای کیفی، ۱۰ تم و ۷۵ مقوله استخراج و در چارچوب چالش‌ها و راه‌کارهای اجرای IFRS 9 طبقه بندی شده‌اند و بر اساس نظر خبرگان نیز مورد بررسی قرار و تأیید گرفت. مهمترین دستاورد این پژوهش را می‌توان، شناسایی موانع پیاده‌سازی و ارائه راه‌کارهایی در راستای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات بر اساس IFRS 9 به بانک‌ها دانست که این کار می‌تواند پیامدهای منفی اجرای IFRS 9 را برای بانک‌های ایرانی با صرفه‌جویی در زمان و هزینه حداقل نماید.

واژه‌های کلیدی: IFRS 9، IAS 39، مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات، روش تحلیل محتوای کیفی.

۱- مقدمه

بحران مالی سال‌های ۲۰۰۷ و ۲۰۰۸ با ورشکستگی بانک لیمن برادرز (برادران لیمن) شروع شد که نتیجه آن منجر به فروپاشی نظام مالی جهانی شد (اکونومیست، ۲۰۱۳). اثرات این بحران‌های مالی بر اقتصاد جهانی به اندازه‌ای بود که هنوز هم با گذشت سال‌ها، اثراتش بر کشورهای جهان قابل مشاهده است و یک اجماع جهانی وجود دارد که نباید اجازه داده شود که این بحران‌های مالی دوباره تکرار شوند. بانک‌ها در مرکز بحران مالی جهانی قرار داشتند (نادیا و روسا^۱، ۲۰۱۴) و بسیاری معتقدند که دادن وام‌های غیرمسئولانه پولی (که با افزایش معوقات بانکی همراه است) و ریسک مربوط به پرتفوی اوراق بهادار، از نخستین عوامل اصلی این بحران‌های مالی بوده است (اسچونلین^۲، ۲۰۱۵؛ هویان^۳، ۲۰۱۳).

در طول بحران‌های مالی، موضوع «زمان شناسایی زیان اعتباری» به عنوان یک مسأله مهم قابل مشاهده بود، زیرا بانک‌ها برای شناسایی زیان اعتباری مطالبات (زیان کاهش ارزش) از رویکرد IAS 39 تبعیت می‌کردند و هیچ اجباری نداشتند تا زیان را قبل اینکه در واقعیت رخ دهد، شناسایی نمایند. این رویه باعث شد که برخی بانک‌ها سود خود را بیش از حد نشان دهند و مقررات محتاطانه‌ای در مورد ایجاد ذخیره برای زیان اعتباری مورد انتظار نداشته باشند (بلومبرگ^۴، ۲۰۱۳). این مسائل به طور اساسی نقض استاندارد حسابداری مربوط به ابزارهای مالی را مطرح کرد و درک استانداردگذاران و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی را درباره کافی بودن زیان اعتباری مطالبات (و سطح ذخیره مطالبات) تغییر داد (هیأت استانداردهای حسابداری بین‌المللی^۵، ۲۰۱۴).

این رویکرد سبب ایجاد شکاف میان دیدگاه‌های حسابداران و ناظران شد. حسابداران و حسابرسان وظیفه دارند نسبت به مطابقت زیان اعتباری مطالبات و تهیه صورت‌های مالی براساس استاندارد بین‌المللی گزارشگری مالی اطمینان کسب کنند. هر چند ناظران بانکی که مسئولیت ارزیابی ریسک اعتباری و الزامات کفایت سرمایه را دارند، نه تنها در مورد کفایت و به موقع بودن زیان اعتباری بانک‌ها تصمیم‌گیری می‌کنند، بلکه موظفند شکاف میان الزامات حسابداری و نظارتی را نیز پر کنند. یکی از نقاط ضعف استاندارد IAS 39 این بود که مطابق با آن یک بانک بر روی یک دارایی مالی خود، تنها یک بار مجاز به شناسایی زیان اعتباری بود و این روش باعث می‌شد تا سطوح مربوط به زیان اعتباری در بانک کمتر از حد واقعی نشان داده شود و این مسئله یکی از دلایلی بود که منجر به تشخیص دیر هنگام زیان‌های اعتباری و ذخیره مطالبات می‌شد. به طوری که در برخی محافل از این مشکل به عنوان یکی از عوامل بروز بحران مالی ۲۰۰۷-

۲۰۰۸ نیز یاد می‌شود. بنابراین، موضوع اصلی تأخیر در شناخت زیان اعتباری وام‌ها (مطالبات) و سایر دارایی‌های مالی بود که بانک‌ها و تحلیل‌گران در چنین وضعیتی نمی‌توانند تصمیم‌های مالی آگاهانه‌ای اتخاذ کنند، مگر اینکه مشکل شناسایی دیرتر زیان اعتباری برای مطالبات برطرف شود (بیربوم^۶، ۲۰۱۵).

در پاسخ به این مسائل، هیأت استانداردهای بین‌المللی حسابداری، IFRS 9 را در سه بخش «طبقه‌بندی و اندازه‌گیری دارایی‌های مالی»، «کاهش ارزش» و «حسابداری مصون‌سازی» منتشر کرد. معرفی IFRS 9 با اهداف ارائه اطلاعات مربوط و مفید به استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی برای تشخیص و اندازه‌گیری دارایی‌های مالی، بهبود حسابداری ابزارهای مالی و ارائه یک مدل گزارشگری قابل اتکا برای زیان اعتباری مورد انتظار دارایی‌های مالی درخواست شده بود (بیسچوف و داک^۷، ۲۰۱۶). همچنین، IFRS 9 از طریق معرفی یک مدل آینده‌نگر در تشخیص زیان اعتباری مورد انتظار (مدل زیان اعتباری مورد انتظار)، به بانک‌ها این امکان را می‌دهد تا فرایند ذخیره‌گیری (شناسایی زیان اعتباری) را در هر لحظه از شناسایی دارایی‌های مالی (همچون مطالبات) خود انجام دهند. طبق مدل پیشنهادی IFRS 9، شناسایی زیان اعتباری مورد انتظار نسبت به IAS 39 زودتر صورت می‌گیرد زیرا زیان اعتباری (زیان کاهش ارزش مطالبات) در IAS 39 تنها زمانی شناسایی می‌شد که شواهد عینی دال بر کاهش ارزش (وقوع نکول مطالبات) وجود داشته باشد اما در IFRS 9، رخداد زیان‌آور (وقوع نکول) برای شناسایی ذخیره لازم نیست، بلکه بر اساس احتمال ریسک اعتباری و نرخ‌های نکول مطالبات، زیان اعتباری مورد انتظار برای دارایی مالی مورد نظر (مطالبات) شناسایی می‌شود (اونالی^۸ و همکاران، ۲۰۱۷).

چارچوب و رویه‌های مدل‌سازی زیان اعتباری مورد انتظار برای صنعت بانکداری نسبتاً جدید است و ممکن است سبب سردرگمی‌هایی در بانک‌های ایران شود. با توجه به اهمیت اقتصادی نقدینگی بانک‌ها و نقش مرکزی سیستم بانکی در زیر ساخت مالی کشور، بانک‌ها در معرض انواع زیان‌های اعتباری مورد انتظار از جمله زیان اعتباری مطالبات هستند. با توجه به شرایط فعلی کشور، مهم‌ترین قلم دارایی مالی بانک‌ها که دارای کاهش ارزش اساسی است، مطالبات بانک‌ها به دلیل بالا بودن مطالبات معوق است. از آنجا که بانک‌ها (به ویژه بانک‌های دولتی) عموماً فاقد یک سیستم شفاف درباره اعلان مطالبات معوق و همچنین یک برنامه مدون برای وصول مطالبات خود هستند، شناسایی زیان اعتباری برای این قلم دارایی مالی با چالش‌های بسیاری روبرو است (حکیمی‌پور، ۱۳۹۷). عمق مشکلات در این صنعت مهم زمانی مشخص می‌شود که بانک‌ها به دلیل الزام بانک

کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9 می‌تواند در زمان و هزینه بانک‌ها صرفه‌جویی زیادی کند.

۲- مبانی نظری و پیشینه پژوهش

یکی از مهمترین آسیب‌ها و چالش‌های سیستم بانکی در ایران، افزایش روز افزون مطالبات غیر جاری (معوق) و شناسایی ناکافی زیان اعتباری مورد انتظار (هزینه مطالبات مشکوک الوصول) برای این اقلام است که طی چند سال گذشته رو به افزایش بوده است که در نتیجه پرداخت تسهیلات غیر واقعی، کارشناسی نشده و نابجا بوده است. بسیاری از پژوهش‌گران اقتصادی و مالی کشور، رشد مطالبات غیرجاری شبکه بانکی و ناتوانی بانک‌ها در وصول آن و استمرار و ادامه وضع فعلی و عدم چاره اندیشی در این خصوص را به عنوان یکی از مشکلات بسیار جدی نظام بانکی ایران تعبیر می‌کنند، چرا که شیوع و ادامه این وضعیت در شبکه بانکی و عدم پیشگیری از آن می‌تواند لطمات جدی به اقتصاد و امنیت کشور وارد کند (سیدشکری و گروسی، ۱۳۹۴). بدون شک اعمال سیاست‌های نامناسب اقتصادی در سال‌های گذشته، فقدان انضباط مالی و شرایط نامطلوب اقتصادی کشور نقش زیادی در ایجاد و افزایش حجم معوقات بانکی ایفا کرده‌اند. تصمیم به کاهش و تثبیت نرخ سود بانکی به صورت دستوری، کاهش سود تسهیلات بانکی، افزایش سقف تسهیلات تکلیفی، نبود سیستم‌های اعتبارسنجی بروز و تحریم‌های بین‌المللی هر یک به نوبه خود در تشدید این پدیده مخرب اقتصادی نقش داشته تا حدی که مسئولان کشور عزم خود را برای وصول یا کاهش مطالبات معوقات جزم کرده‌اند (سلامی و انسان، ۱۳۹۷). در جدول ۱، میزان افزایشی مطالبات معوق سیستم بانکی کشور در نه سال اخیر ارائه شده است.

همانطور که ملاحظه می‌گردد، به استثناء سال ۱۳۹۴ در مابقی سال‌ها مطالبات معوق بانک‌ها روند افزایشی داشته است. مسأله مهم در جدول (۱)، نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات پرداختی است که این نسبت مهم به بیش از ۱۰ درصد رسیده است، در حالی که براساس استانداردهای جهانی، معوقات بالای ۵ درصد تسهیلات پرداختی به عنوان ریسک پرخطر محسوب می‌شوند. لذا، با توجه به افزایش روز افزون مطالبات معوق و عدم وجود چشم‌انداز روشن در این حوزه (بانک‌ها به خصوص بانک‌های دولتی، عزمی یا قدرتی برای کاهش معوقات بانکی ندارند)، مسأله فعلی پیش‌روی بانک‌ها، نبود یک مدل زیان اعتباری مورد انتظار است تا بتوان با بکارگیری آن، میزان مطالبات مشکوک‌الوصول را کاهش داد.

مرکزی مبنی بر ارائه صورت‌های مالی منطبق با IFRS، اقدام به تهیه صورت‌های مالی همگرا با این استانداردها می‌کنند ولی برخی اقلام مندرج در این صورت‌های مالی عموماً همان اقلام تهیه مطابق با استانداردهای ملی و دستورالعمل‌های بانک مرکزی است. برای مثال، بانک‌ها از سال ۱۳۹۳ برای اندازه‌گیری زیان اعتباری مطالبات از دستورالعمل بانک مرکزی (بخش‌نامه ۲۸۲۳ درباره نحوه ذخیره‌گیری مطالبات جاری و غیرجاری) استفاده می‌کنند و عیناً همان مبلغ زیان اعتباری مطالبات (هزینه مطالبات مشکوک‌الوصول) را در صورت‌های مالی تهیه شده بر مبنای IFRS قرار می‌دهند در حالی که از سال ۲۰۱۸، اجرای IFRS 9 اجباری شده است و هنوز چارچوب خاصی برای گزارشگری زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها وجود ندارد. لذا، بانک‌ها باید نسبت به پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9 اقدام کنند اما اجرای بدون برنامه‌ریزی آن می‌تواند مشکلات بسیاری را به صنعت پر مسئله و پر حرف و حدیث بانکداری ایران وارد کند. از این رو، در وهله اول باید نسبت به شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بر اساس IFRS 9 در بانک‌های ایرانی اقدام شود که می‌تواند به بانک‌ها در تدوین مدل زیان اعتباری مورد انتظار مورد استفاده خود کمک کند.

نوآوری و دستاوردهای علمی این پژوهش را نیز می‌توان در پیامدهای ناشی از شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای اجرای مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9 جستجو کرد. بانک‌ها طبق اجبار بانک مرکزی، ملزم به پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار طبق IFRS 9 در یک دوره زمانی معقول هستند. اجرای این پروژه عظیم نمی‌تواند بدون چالش و درد سر برای بانک‌ها باشد. با شناسایی چالش‌های پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار می‌توان روند پیاده‌سازی IFRS 9 را برای بانک‌ها کوتاه‌تر کرد. همچنین، بانک‌ها می‌توانند خود را برای دوره پیاده‌سازی این استاندارد ارزیابی کنند و از اجرای شتاب‌زده مدل پیشنهادی IFRS 9 جلوگیری کنند. علاوه بر این، بانک‌ها با شناسایی راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9، منافع بسیاری بدست می‌آورند. با اجرای برنامه‌ریزی شده مدل زیان اعتباری مورد انتظار IFRS 9، بانک‌ها می‌توانند تا حدود بسیاری از حجم مطالبات غیرجاری خود بکاهند زیرا یکی از اصلی‌ترین الزامات IFRS 9، رتبه‌بندی دقیق مشتریان است که این از وظایف واحد مدیریت ریسک است. اجرای IFRS 9 در بانک‌ها می‌تواند مسئولیت پاسخگویی آن‌ها را ارتقاء دهد و جلوی فساد سیستماتیک در بانک‌ها را گرفته و حقوق سهامداران اقلیت بانک را حفظ کند. در کل باید گفت شناسایی چالش‌ها و راه

جدول (۱): مقایسه نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات در ۹

سال گذشته

سال	کل تسهیلات پرداختی	کل مطالبات معوق (غیر جاری)	نسبت مطالبات معوق به کل تسهیلات	میزان رشد مطالبات معوق (غیر جاری)
۱۳۸۹	۲۸۶۰۱۰۶	۳۹۴۰۳۴	٪۱۳	-
۱۳۹۰	۳۴۳۳۳۹۴	۵۱۸۳۷۸	٪۱۵	۱۲۴۳۴۴
۱۳۹۱	۳۹۵۱۵۷۷	۵۸۱۶۰۶	٪۱۴	۶۳۲۲۸
۱۳۹۲	۵۱۴۷۳۳۴	۷۲۷۲۶۵	٪۱۴	۱۴۵۶۵۹
۱۳۹۳	۶۳۳۵۳۹۵	۷۶۵۷۳۲	٪۱۲	۳۸۴۶۷
۱۳۹۴	۷۳۹۸۴۲۱	۷۵۳۶۵۶	٪۱۰	-۱۲۰۷۶
۱۳۹۵	۹۲۳۶۴۲۳	۹۲۴۴۵۰	٪۱۰	۱۷۰۷۹۴
۱۳۹۶	۱۱۳۲۶۸۷۹	۱۱۶۸۲۰۴	٪۱۰	۲۴۳۷۵۴
۱۳۹۷	۱۲۶۸۱۱۸۵	۱۳۵۶۲۶۹	٪۱۰	۱۸۸۰۶۵

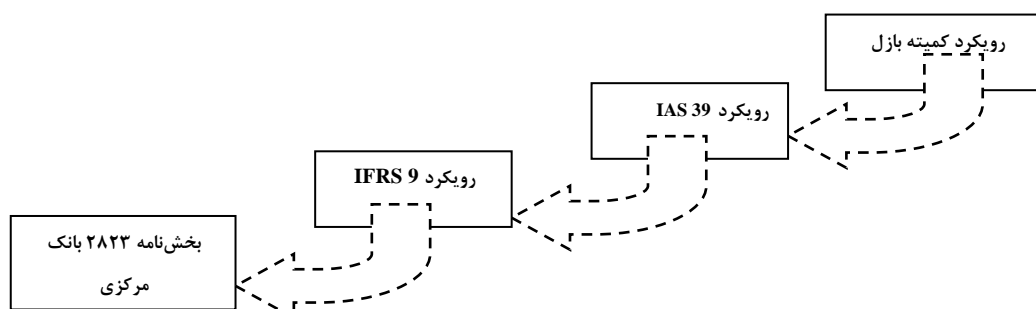
(منبع: بانک مرکزی، سال ۱۳۹۸)

نکول است (دیدگاه گذشته‌نگر) که با استانداردهای بین‌المللی امروزی مطابقت ندارد. لذا، بانک مرکزی ملزم به اصلاح بخش‌نامه ۲۸۲۳ در راستای مدل زیان اعتباری مورد انتظار IFRS 9 است.

۱-۲- زیان اعتباری مطالبات

مطالبات (حساب‌های دریافتی) بخشی از دارایی‌های هر واحد تجاری است و مانده این حساب در تصمیم‌گیری‌های مدیران و استفاده‌کنندگان از اطلاعات مالی در خصوص آینده مالی واحد تجاری از اهمیت بالایی برخوردار است. بانک‌ها یکی از واحدهای تجاری هستند که نسبت به شرکت‌های تجاری بیشتر در معرض عدم وصول مطالبات هستند. کار بانک‌ها، دریافت سپرده‌ها از سپرده‌گذاران و اعطای تسهیلات به متقاضیان است. اعطای اعتبارات به معنای پذیرش خطر نکول توسط بانک‌ها است. بنابراین، بانک‌ها با زیان اعتباری ناشی از معوق شدن مطالبات مواجه هستند و این زیان مورد انتظار قسمتی از کسب و کار بانک‌ها را شامل می‌شود. اگرچه بانک‌ها توانایی برآورد دقیق میزان زیان اعتباری را ندارند اما می‌توانند آنرا پیش‌بینی کنند که برای بانک‌ها بسیار حیاتی است. مدیریت بانک، همواره می‌تواند از حساب زیان اعتباری مطالبات جهت اعمال هموارسازی سود استفاده کند. از اینرو، مدیران همیشه نظارت کافی بر میزان زیان اعتباری مطالبات خود دارند تا نسبت به اعمال کافی زیان اعتباری برای مطالبات خود اقدام کنند (ثقفی و جعفری‌منش، ۱۳۹۴). در این بین، رویکردهای مختلفی برای برآورد زیان اعتباری بانک‌ها وجود دارد که هر کدام تابع شرایط خاصی می‌باشد. در ادامه به تشریح مبانی نظری روش‌های ارزیابی زیان اعتباری بانک‌ها پرداخته می‌شود.

در شرایط فعلی بانک‌های ایرانی برای اندازه‌گیری زیان اعتباری مطالبات (هزینه مطالبات مشکوک‌الوصول) خود از بخش‌نامه ۲۸۲۳ که توسط بانک مرکزی به بانک‌ها ابلاغ شده است، استفاده می‌کنند ولی این بخش‌نامه دستوری، مشکلات بسیاری دارد و باعث شده است که بانک‌ها همچنان در شناسایی زیان اعتباری مطالبات خود بسیار پرابهام عمل می‌کنند. از مهم‌ترین مشکلات بخش‌نامه ۲۸۲۳، ارائه درصدهای یکسان برای اندازه‌گیری زیان اعتباری مطالبات تمام بانک‌ها بدون توجه به سطح ریسک‌پذیری متفاوت بانک‌ها است. همچنین، اندازه‌گیری زیان اعتباری مطالبات در این بخش‌نامه مبتنی بر شواهد عینی

شکل (۱): روش‌های موجود ارزیابی زیان اعتباری بانک‌ها

مراجع قانونی و نظارتی جهت نظارت بر بانک‌ها و کفایت این نظارت است. در سال ۱۹۸۸ کمیته بازل مجموعه‌ای از توصیه‌ها را با هدف کاهش احتمال ورشکستگی بانک‌ها و مؤسسات مالی معرفی می‌کند که به عنوان بازل ۱ شناخته می‌شود. در بازل ۱ دارایی‌ها به پنج دسته تقسیم می‌شوند و ضریب ریسک یکسانی

۲-۲- رویکرد کمیته بازل

کمیته نظارت بانکی بازل توسط بانک‌های مرکزی ۱۰ کشور صنعتی در سال ۱۹۷۴ تأسیس شد که هدف آن فراهم کردن مجموعه‌ای از رهنمودها و استانداردهای گسترده نظارتی برای

- زیان مورد انتظار برای عمر پورتفوی وام‌ها را با در نظر گرفتن تجربه زیان در طول چرخه کامل اقتصادی منعکس کند؛
- اجازه تعیین و شناخت زود هنگام زیان‌ها را بدهد؛
- گستره وسیعتری از اطلاعات اعتباری در دسترس را در نظر بگیرد؛
- هنگام استفاده از شاخص‌های اقتصادی، تغییرات رویه‌های وصول مطالبات و استانداردهای تعهد و تضمین و سایر اطلاعات مربوط، اجازه استفاده از قضاوت حرف‌های را بدهد؛
- اجازه ذخیره‌گیری برای گروه وام‌هایی که دارای ویژگی‌های ریسکی مشابه هستند را بدهد (کمیته نظارت بانکی بازل، ۲۰۱۵).

در نتیجه پس از بحران مالی جهانی اخیر، مدل مبتنی بر زیان مورد انتظار، جایگزین مدل مبتنی بر زیان تحقق یافته گشت. در چارچوب حسابداری شناخت زیان اعتباری، اندازه‌گیری و شناسایی زیان مورد انتظار وام‌ها و تسهیلات بانکی به عنوان ذخیره زیان وام‌ها (ذخیره مطالبات مشکوک الوصول) لازم است.

۲-۳- رویکرد IAS 39

در آوریل ۲۰۰۱، هیأت استانداردهای حسابداری بین‌المللی (IASB) استاندارد حسابداری بین‌المللی ۳۹ (IAS 39) با عنوان «بازار مالی: شناخت و اندازه‌گیری» را تدوین کرد که در اصل در مارس سال ۱۹۹۹ به وسیله کمیته استانداردهای حسابداری بین‌المللی (IASB) منتشر شده بود. در کشورهایی که استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی را به کار می‌برند، رویه ذخیره‌گیری دارایی‌های مالی بانک‌ها تحت تأثیر دو رویکرد می‌باشد: استاندارد بین‌المللی گزارشگری شماره ۳۹ (IAS 39) و مقررات بازل. هر دو این رویکردها به میزان مساوی در رویه‌ها زیان اعتباری مطالبات بانک‌ها نقش داشته‌اند. IAS 39، زیان اعتباری مطالبات را بر اساس مدل زیان تحقق یافته شناسایی می‌کند که طبق این مدل زیان اعتباری اساساً، تنها زمانی شناسایی می‌شود که «شواهد عینی» دال بر کاهش ارزش وجود داشته باشد. در نتیجه، ذخیره‌گیری بر اساس IAS 39 معمولاً الزامات نظارتی را از دیدگاه بررسی ریسک اعتباری و ارزیابی کفایت سرمایه، بر آورد نمی‌کند (فرونترزاک و روستک^{۱۱}، ۲۰۱۵).

این سیستم دوگانه (استفاده همزمان از مقررات بازل و IAS 39) سبب ایجاد شکاف میان دیدگاه‌های حسابداران و ناظران شده است. حسابداران و حسابرسان وظیفه دارند نسبت به مطابقت زیان اعتباری مطالبات و تهیه صورت‌های مالی بر اساس استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی اطمینان کسب کنند. اگر

برای دارایی‌های هر دسته اختصاص می‌یابد و نسبت سرمایه به جمع دارایی‌های موزون شده به ریسک باید حداقل ۸٪ باشد (کمیته نظارت بانکی بازل، ۲۰۱۵). در بازل ۱، ذخیره‌گیری بانک‌ها شامل زیان‌های شناسایی شده (ذخایر خاص) و زیان‌های شناسایی نشده که انتظار تحقق آن‌ها وجود دارد (ذخایر عام) بود. ذخایر خاص به زیان‌های شناسایی شده وام‌هایی مربوط می‌شود که دارای دیرکرد در بازپرداخت هستند و ذخیره عام به زیان آتی وام‌هایی مربوط می‌شود که فعلاً دیرکرد در بازپرداخت ندارند اما ممکن است بسته به شرایط اقتصادی و شرایط مالی بدهکار در آینده ایجاد شوند (گستن و سانگ^{۱۲}، ۲۰۱۴).

به دلیل اینکه در بازل ۱ انواع مختلف وام با ویژگی‌های مختلف ریسک اعتباری در طبقه یکسانی قرار می‌گرفتند، در ژوئن ۱۹۹۹، کمیته بازل شروع به تدوین توافق سرمایه‌ای جدیدی می‌کند که بازل ۲ نامیده می‌شود و در سال ۲۰۰۶ نسخه جامع آن منتشر شد. در بازل ۲، هدف از ذخیره‌گیری، حصول اطمینان از سطح کافی سرمایه برای پوشش ریسک اعتباری بانک‌ها است. در این چارچوب، زیان‌های آتی وام‌ها در دو گروه زیان‌های مورد انتظار و زیان‌های غیرمنتظره، دسته‌بندی می‌شوند. مفهوم کلی این است که سرمایه باید ظرفیت کافی برای جذب زیان‌ها بر مبنای تداوم فعالیت و انگیزه کافی و قوی برای سرمایه‌گذاران آن‌ها فراهم آورد تا آن‌ها بتوانند بر ریسک پذیری بانک‌ها نظارت کنند. مطابق با این مفهوم، زیان‌های اعتباری غیرمنتظره ناشی از ریسک اعتباری باید به طور مستقیم توسط سرمایه جذب شوند. زیان‌های مورد انتظار (که از حاصل ضرب احتمال نکول در زیان نکول محاسبه می‌شود) به عنوان حساری برای بانک‌ها در نظر گرفته می‌شود که چگونه بانک‌ها در مقابل زیان‌های اعتباری مورد انتظار، ترکیبی از ذخایر عام و خاص را ارایه می‌کنند (کمیته نظارت بانکی بازل، ۲۰۱۲).

کمیته نظارت بانکی بازل در ژوئن ۲۰۱۱، توافقنامه جدید بازل ۳ را توسعه داد که انواع عمده و مهم ریسک شامل ریسک اعتباری، ریسک نقدینگی، ریسک بازار و ریسک عملیاتی را پوشش داده است. رویکرد بازل ۳ درخصوص ریسک اعتباری مشابه بازل ۲ است (هان و ژانگ^{۱۳}، ۲۰۱۳). رویکرد بازل ۳، برای ذخیره‌گیری زیان اعتباری، رویکرد زیان مورد انتظار را ترجیح می‌دهد، زیرا رویکرد حسابداری مبتنی بر زیان تحقق یافته، از نظر مراجع نظارتی زیان‌های اعتباری را دیر و اندک شناسایی می‌کرد (گستن و سانگ، ۲۰۱۴). کمیته نظارت بانکی بازل انتظارات خود را از مدل جدید زیان‌های اعتباری تصریح و اصول راهنمای خود را برای جایگزین کردن روش ذخیره‌گیری جدیدی ارایه کرد که مطابق با آن، استاندارد ذخیره‌گیری باید:

اطلاعات معقول و قابل دفاع را در نظر می‌گیرد (بات^{۱۳} و همکاران، ۲۰۱۸).

۲-۴- رویکرد IFRS 9

در ۲۴ جولای ۲۰۱۴، هیأت استانداردهای حسابداری بین‌المللی، استاندارد گزارشگری مالی بین‌المللی ۹ را تحت عنوان ابزارهای مالی برای جایگزینی استاندارد حسابداری بین‌المللی ۳۹، منتشر کرد که اجرای آن از ژانویه ۲۰۱۸ اجباری است (اجرای زودتر از موعد آن مجاز بوده است). اجرای آن از اول ژانویه ۲۰۱۵ به ابتدای ژانویه ۲۰۱۸ به تعویق افتاد. علت تعویق کندی اجرای آن می‌باشد. این استاندارد دارای سه بخش اصلی طبقه‌بندی و اندازه‌گیری، کاهش ارزش، و مصون‌سازی است. معرفی IFRS 9 توسط سازمان‌های بین‌المللی مختلف با هدف بهبود حسابداری ابزارهای مالی درخواست شده بود (بیسچوف و داک، ۲۰۱۶). طبق IFRS 9، شناسایی زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات در مقایسه با IAS 39 زودتر صورت می‌گیرد. انتظار می‌رود شناخت زود هنگام زیان کاهش ارزش مطالبات (ذخیره‌گیری)، ثبات مالی را افزایش داده و یک رویکرد آینده‌نگرانه را برای ذخیره‌گیری زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات ایجاد کند (اونالی و همکاران، ۲۰۱۷).

IFRS 9، یک مدل مبتنی بر اصول است که نیازمند قضاوت بالاتری در مقایسه با IAS 39 بوده و زیان اعتباری مطالبات در آن با نگاه به آینده (آینده‌نگرانه) است. طبق این رویکرد، رخداد زیان‌آور برای شناسایی زیان اعتباری مطالبات لازم نیست بلکه بر اساس احتمال ریسک اعتباری، میزان زیان اعتباری مطالبات (هزینه مطالبات مشکوک‌الوصول) برآورد می‌شود. این رویکرد، اطلاعات به موقعی ارائه می‌کند، هر چند که قابلیت اتکای آن به میزان اطلاعات تاریخی نیست (جبران قابلیت اتکا از طریق استفاده از اطلاعات وسیع‌تر نظیر سیستم‌های مدیریت ریسک، موسسات اعتبار سنجی، داده‌ها و پیش‌بینی‌های اقتصادی قابل اتکا). مهم‌ترین مزیت این رویکرد، ارائه مدل زیان اعتباری مورد انتظار است. یکی دیگر از مزایای IFRS 9 برای بانک‌ها، استفاده از یک مدل زیان اعتباری (مدل ذخیره‌گیری مطالبات) مورد انتظار یکسان برای همه طبقه‌ها و ابزارهای مالی شده است که قابل فهم‌بودن آنرا برای کاربران صورت‌های مالی تسهیل کرده است (بیرام، ۲۰۱۵).

شناسایی زیان اعتباری مطالبات در IFRS 9 در سه مرحله اتفاق می‌افتد (هیأت استانداردهای حسابداری بین‌المللی، ۲۰۱۴):

مرحله اول) زیان اعتباری مورد انتظار ۱۲ ماهه برای تسهیلات جاری؛ شامل وام‌هایی است که ریسک اعتباری آن‌ها

چه در کشورهایی که استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی را به کار می‌برند، IAS 39 در زمینه شناخت زیان اعتباری بسیار با اهمیت است اما ناظران نیز با کسب اطمینان از کفایت و به موقع بودن زیان اعتباری مطالبات، نقش خود را در ارزیابی ریسک اعتباری و الزامات کفایت سرمایه بانک‌ها ایفا می‌کنند (گبهارت^{۱۴}، ۲۰۱۶).

طبق IAS 39، رخداد زیان‌آور بایستی رخ داده باشد تا ذخیره‌گیری بابت زیان تحقق یافته شناسایی گردد. به عبارتی، زیان اعتباری برای مطالبات زمانی صورت خواهد پذیرفت که شواهد عینی دال بر کاهش ارزش مطالبات وجود داشته باشد. بنابراین، در IAS 39، ذخیره‌گیری یک رویکرد مبتنی بر قواعد بوده و گذشته‌نگر است که با واقعیت‌های زمان حال صورت می‌گیرد. این رویکرد، اطلاعات قابل اتکاتری ارائه می‌کند هر چند که اطلاعات به موقع نیست و زیان اعتباری (ذخیره‌گیری) خیلی دیر و خیلی کم است. در این رویکرد، اثرات زیان‌های اعتباری مورد انتظار در نظر گرفته نمی‌شود زیرا مبتنی بر وقوع رخداد زیان‌آور است (استاندارد بین‌المللی حسابداری ۳۹، ۲۰۰۳).

در این رویکرد، مبلغ زیان اعتباری برابر با تفاوت بین «ارزش دفتری» و «ارزش فعلی خالص جریان وجوه نقد ورودی مورد انتظار» برای وام‌ها می‌باشد. لازم به ذکر است که نرخ مورد استفاده برای تنزیل جریان وجوه نقد هر وام، نرخ بهره موثر اولیه اعطای تسهیلات:

- برای هم وام متفاوت از وام دیگر است.
- با نرخ بهره موثر جهت تنزیل سایر دارایی‌های مالی نیز متفاوت است.

شناسایی زیان‌های اعتباری ابزارهای مالی با روش زیان تحقق یافته IAS 39، شناسایی زیان را به تأخیر می‌اندازد که این باعث نگرانی مؤسسات مالی و استفاده‌کنندگان از صورت‌های مالی شده است. در دوره پس از بحران مالی، استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی، زیان‌های اعتباری مورد انتظار خود و در نتیجه ارزش مؤسسات مالی را پایین‌تر تخمین می‌زدند. مؤسسات مالی می‌توانستند این زیان‌ها را که انتظار تحقق آنها را داشتند، شناسایی کنند. لذا، نیازهای اطلاعاتی استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی با آنچه اصول پذیرفته شده حسابداری ملزم می‌دانست، متفاوت بود. از این رو، روش شناسی آینده‌نگرتری نسبت به روش زیان تحقق یافته ضرورت یافت. بنابراین، هدف به روز رسانی IAS 39، فراهم کردن اطلاعات سودمندتری برای تصمیم‌گیری استفاده‌کنندگان صورت‌های مالی درباره زیان‌های اعتباری مورد انتظار ابزارهای مالی و تعهدات اعتباری در هر تاریخ گزارشگری است. هدف این به روز رسانی، جایگزینی روش زیان کاهش ارزش تحقق یافته با روش زیان اعتباری مورد انتظار است که گستره وسیعی از

دارایی شناسایی می‌شود، اما درآمد ناشی از سود وام همچنان بر مبنای مانده ناخالص محاسبه می‌شود.

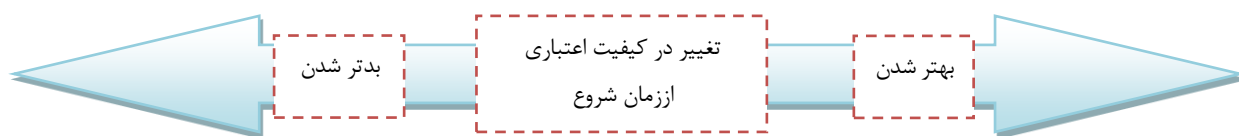
مرحله سوم) زیان اعتباری مورد انتظار چرخه عمر برای تسهیلات غیر جاری که نکول رخ داده است: شامل تمام وام‌ها و اعتباراتی می‌شود که شواهد عینی در خصوص کاهش ارزش آن‌ها در تاریخ گزارشگری وجود دارد. محاسبه زیان اعتباری مورد انتظار آن شبیه مرحله دوم است و زیان اعتباری مورد انتظار عمر دارایی شناسایی می‌شود. تفاوت با وضعیت وام‌ها در افزایش ضرایب احتمال ریسک اعتباری می‌باشد که نتیجه آن منجر به شناسایی زیان اعتباری بیشتر می‌شود. همچنین، حتما بصورت انفرادی ارزشیابی می‌شود.

از زمان پرداخت وام افزایش با اهمیتی نداشته است یا آن‌هایی که در تاریخ گزارشگری مالی از ریسک اعتباری پایینی برخوردار هستند. برای این وام‌ها، زیان مورد انتظار ۱۲ ماهه در نظر گرفته می‌شود و درآمد ناشی از سود وام بر حسب مانده جاری ناخالص (یعنی بدون کسر کردن ذخیره زیان‌ها یا همان ذخایر مطالبات مشکوک الوصول) محاسبه می‌شود.

مرحله دوم) زیان اعتباری مورد انتظار کل عمر برای تسهیلات نیمه جاری: شامل وام‌هایی است که ریسک آن‌ها نسبت به زمان پرداخت وام افزایش با اهمیتی یافته است، اما شواهد عینی (دیرکرد در بازپرداخت) در خصوص کاهش ارزش آن‌ها وجود ندارد. برای این دسته از وام‌ها، زیان مورد انتظار عمر

جدول (۲): مراحل شناسایی زیان اعتباری مورد انتظار بر اساس IFRS 9

نوع	مرحله ۱	مرحله ۲	مرحله ۳
شناسایی زیان	زیان اعتباری مورد انتظار ۱۲ ماهه (12 month ECL)	زیان اعتباری مورد انتظار کل عمر (Lifetime ECL) (افزایش قابل توجه در ریسک اعتباری)	
شناسایی درآمد بهره	نرخ بهره مؤثر در ارزش ناخالص دفتری تسهیلات (قبل از کسر ذخیره کاهش ارزش)	نرخ بهره مؤثر در ارزش ناخالص دفتری تسهیلات (با کسر ذخیره کاهش ارزش) (Amortized Cost)	شواهد عینی کاهش ارزش (IAS (39) (Credit Impaired)
تسهیلات	جاری	نیمه جاری	غیر جاری (معوق)

دفاع و معقول، نکول دیرتر از این فاصله زمانی تعریف نخواهند شد (هیأت تدوین استانداردهای بین المللی گزارشگری مالی، ۲۰۱۴).

در رویکرد سه مرحله‌ای IFRS 9، برای تمام وام‌هایی که نسبت به زمان پرداخت، ریسک اعتباری آنها افزایش با اهمیتی داشته است، زیان مورد انتظار عمر دارایی شناسایی شود. افزایش ریسک اعتباری به تدریج و در طول زمان و قبل از اینکه ارزش وام کاهش یابد یا نکول شود، اتفاق می‌افتد. در نتیجه، شناسایی زیان مورد انتظار عمر دارایی نباید به تأخیر افتد و قبل از طبقه بندی شدن وام به عنوان کاهش ارزش یافته یا نکول شده، شناسایی شود. هنگام تعیین اینکه آیا ریسک اعتباری افزایش با اهمیتی داشته است یا خیر، مدیریت باید شواهد قابل دفاع و معقول در دسترس را در نظر بگیرد. این اطلاعات باید شامل شاخص‌های بازار (که شاخص‌های خارجی هستند)، عوامل

هدف مدل سه مرحله‌ای، شناسایی زیان‌های اعتباری مورد انتظار مطالبات (وام‌ها) است. این رویکرد مدیریت را ملزم می‌کند تا در زمان ارزیابی ریسک اعتباری، اطلاعات معقول و قابل دفاع در دسترس را به منظور مقایسه ریسک نکول در زمان گزارشگری با ریسک نکول در زمان پرداخت وام در نظر بگیرد. زمان نکول باید به گونه‌ای تعیین شود که با اهداف مدیریت داخلی ریسک اعتباری سازگاری داشته باشد و در این راستا باید عوامل کیفی در جایی که مقتضی است در نظر گرفته شوند. در این رویکرد فرض می‌شود نکول نمی‌تواند دیرتر از ۹۰ روز دیرکرد در بازپرداخت رخ دهد مگر اینکه اطلاعات معقول و قابل دفاعی وجود داشته باشد که مناسب‌تر بودن معیار طولانی‌تری از دیرکرد را تعیین کند. هدف این فرض این نیست که نکول یک دارایی مالی را تا ۹۰ روز پس از سررسید آن به تأخیر انداخت، بلکه هدف آن حصول اطمینان از این موضوع است که بدون اطلاعات قابل

مربوط به وام و اطلاعات قرض‌گیرنده باشند (هیأت تدوین استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی، ۲۰۱۴).

۲-۵- بخش‌نامه ۲۸۲۳ بانک مرکزی

طبق بخش‌نامه ۲۸۲۳، تسهیلات (اعم از ریالی و ارزی) شامل خالص تسهیلات اعطایی به اشخاص (به استثناء سرمایه گذاری مستقیم و مشارکت حقوقی)، تسهیلات اعطایی بین بانکی، بدهی مشتریان در حساب بدهکاران موقت، تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی، بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی پرداخت شده، بدهکاران بابت ضمانتنامه‌های پرداخت شده، بدهکاران بابت اعتبارات اسنادی و بروات ارزی مدت‌دار، پیش پرداخت بابت خرید اموال معاملات، اموال خریداری شده بابت عقود، کالای معاملات سلف، کار در جریان جعاله و خرید دین/ اسناد و بروات خریداری شده می‌باشد. در حال حاضر، بانک‌ها و مؤسسات مالی ایرانی زبان اعتباری مطالبات (هزینه مطالبات مشکوک الوصول) را مطابق بخشنامه شماره ۲۸۲۳ مصوب شورای پول و اعتبار اداره مطالعات و مقررات بانکی بانک مرکزی محاسبه می‌کنند. طبق بخش‌نامه مذکور، «موسسه اعتباری موظف است به منظور جبران زیان یا خسارت احتمالی ناشی از عدم ایفای تعهدات مشتریان در رابطه با تسهیلات اعطایی آنان نسبت به احتساب ذخیره (زبان اعتباری) عمومی و اختصاصی در چارچوب دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری اقدام نماید». تسهیلات اعطایی بانک بر اساس «دستورالعمل طبقه‌بندی دارایی‌های مؤسسات اعتباری» با توجه به عوامل زمان تأخیر پرداخت به شرح جدول (۳)، وضعیت مالی مشتری و صنعت یا رشته فعالیت مربوط ارزیابی و در یکی از طبقات زیر قرار می‌گیرد (بانک مرکزی، ۱۳۹۳).

در مورد تسهیلاتی که از تاریخ سررسید آنها بیش از ۵ سال دیرکرد در بازپرداخت دارند، مبنای محاسبه زیان اعتباری باید مانده کل تسهیلات بدون کسر نمودن ارزش وثایق آن‌ها باشد و معادل ۱۰۰ درصد مانده تسهیلات زیان اعتباری در حساب‌های مربوط منظور شود. نکته مهم این است که آن دسته از تسهیلاتی که بازپرداخت آن به موجب قانون توسط دولت تضمین گردیده و یا اجازه تضمین آن توسط دولت در قانون پیش‌بینی شده و تضمین مربوط توسط سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی صادر شده است باید همانند سایر تسهیلات موسسات اعتباری مشمول این دستورالعمل می‌باشند. از مهمترین این تسهیلات می‌توان به تسهیلات تکلیفی اشاره کرد که دارای ریسک اعتباری بالایی هستند. منظور از تسهیلات تکلیفی، وام‌هایی است که دولت بانک‌ها را مجبور به اعطای آن‌ها به برخی اقشار آسیب دیده از بلایای طبیعی مثل زلزله زده‌گان یا سیل زده‌گان می‌کند که توسط دولت تضمین شده و از وثایق کافی برخوردار نیست و اغلب آن‌ها ۱۰۰ درصد مشکوک الوصول می‌شوند. این یکی از مهمترین ضعف‌های بخش‌نامه ۲۸۲۳ است که هیچ تمایزی میان تسهیلات مختلف (تکلیفی یا غیرتکلیفی) نگذاشته است.

لذا باید گفت؛ روش اندازه‌گیری زیان اعتباری مطالبات بانک‌های ایرانی، طبق بخش‌نامه ۲۸۲۳ یک رویه گذشته‌نگر است زیرا مبتنی بر زمان و وقوع نکول بوده و به هیچ عنوان ریسک‌پذیری بانک‌ها را لحاظ نمی‌کند زیرا تجربه نشان می‌دهد که میزان ریسک عدم وصول مطالبات در بانک‌های مختلف متفاوت بوده است. همچنین، ریسک اعتباری تسهیلات مختلف با یکدیگر متفاوت است. لذا استفاده از نرخ‌های ثابت برای تمام بانک‌ها نامطلوب است که می‌تواند منجر به بیش‌نمایی یا کم‌نمایی در میزان ذخایر بانک‌ها شود. در ادامه به مقایسه هر چهار رویکرد در جدول (۴) پرداخته شده است.

جدول (۳): نحوه طبقه‌بندی مطالبات و درصد ذخیره‌گیری زیان اعتباری مطالبات (منبع: بخش‌نامه ۲۸۲۳ بانک مرکزی)

نوع طبقه	اسم طبقه	مشخصات اصلی طبقه	درصد ذخیره (زیان) عام و اختصاصی
جاری	طبقه جاری	پرداخت اصل و سود تسهیلات و یا بازپرداخت اقساط در سررسید صورت گرفته و یا دیرکرد در بازپرداخت کمتر از ۲ ماه باشد.	۱،۵٪ عام
غیرجاری	طبقه مطالبات سررسید گذشته	دیرکرد در بازپرداخت از ۲ تا ۶ ماه	۱۰٪ خاص
	طبقه مطالبات معوق	دیرکرد در بازپرداخت از ۶ تا ۱۸ ماه	۲۰٪ خاص
	طبقه مطالبات مشکوک‌الوصول	دیرکرد در بازپرداخت از ۱۸ ماه به بالا	۵۰٪ تا ۱۰۰٪ خاص

جدول (۴): مقایسه روش‌های ذخیره‌گیری بانک‌ها (منبع: یافته‌های تحقیق)

کل زیان‌ها		رویکرد	
زیان غیرقابل انتظار (Unexpected Loss)	زیان مورد انتظار (ECL)	کمیته بازل	
	محاسبات جمعی و انفرادی از طریق: دارایی در معرض نکول * نرخ زیان نکول * احتمال نکول = زیان مورد انتظار		
پوشش از طریق سرمایه	زیان وقوع یافته (Incurred Loss)		IAS 39
	ذخیره گروهی (Collective Provision)	ذخیره خاص (انفرادی)	
	زیان مورد انتظار (EL)		IFRS 9
	زیان مورد انتظار چرخه عمر (از ماه ۱۳ تا پایان عمر تسهیلات)	زیان مورد انتظار ۱۲ ماهه	
	زیان مورد انتظار (ECL)		دستورالعمل ۲۸۲۳ بانک مرکزی (رویه داخلی)
	ذخیره خاص	ذخیره عام	

۲-۵- پیشینه تجربی پژوهش

نادیا و روسا (۲۰۱۴) با بررسی تأثیر پذیرش IFRS 9 بر نقدینگی بانک‌های آمریکایی در سال ۲۰۱۲ نشان دادند که بازارهای سرمایه، نیازهای نقدینگی بانک‌ها را به شدت مورد تردید قرار داده و در این راستا IFRS 9 به عنوان جایگزین IAS 39 برای بهبود ساز و کارهای طبقه‌بندی و اندازه‌گیری ابزارهای مالی در طول دوران بحران تلقی می‌شود و می‌تواند بر نقدینگی بانک‌ها اثر مثبتی داشته باشد. عبدالله^{۱۴} و همکاران (۲۰۱۵) در پژوهشی با بررسی تأثیر عوامل اقتصاد کلان بر زیان اعتباری وام‌ها (ذخیره زیان وام‌ها)، نشان دادند که نرخ تولید ناخالص داخلی، نرخ بهره، نرخ تورم و نوسانات نرخ ارز به طور معناداری بر سطح ذخیره‌گیری مطالبات مشکوک‌الوصول بانک‌ها اثرگذار است. منوکروسون^{۱۵} و همکاران (۲۰۱۶) در پژوهشی با بررسی عوامل مؤثر بر زیان اعتباری مطالبات نشان دادند که بانک‌ها در برابر شوک‌های اقتصاد کلان (مثل تورم و رکود) واکنش سریع نشان می‌دهند و میزان ذخیره مطالبات خود را افزایش می‌دهند. در پژوهشی، اونالی و همکاران (۲۰۱۷) با بررسی واکنش سرمایه‌گذاران به IFRS 9 نشان دادند که واکنش بازار به IFRS 9 تا حد زیادی تحت تأثیر عوامل خاص شرکت که مرتبط با کیفیت اطلاعات و عدم تقارن اطلاعات است، می‌باشد. به ویژه اینکه، سطح پایین عدم تقارن اطلاعات و کیفیت بالای اطلاعات تأثیر مثبتی بر بازدهی تعدیل‌شده بازار دارد. بروگارد^{۱۶} و همکاران (۲۰۱۷) در پژوهشی با بررسی تأثیر نقدشوندگی سهام بر ریسک نکول مطالبات نشان دادند که نقدشوندگی بالاتر سهام بر ریسک نکول مطالبات اثر منفی دارد.

کاتیسو^{۱۷} (۲۰۱۸) در پژوهشی با بررسی عوامل مؤثر بر ریسک نکول مطالبات در بانک‌های اروپایی نشان دادند که نسبت

اهرم مالی، کارایی عملیاتی، رشد وام‌ها، افزایش سپرده‌ها و ساختار مالکیت می‌تواند بر نرخ‌های نکول مطالبات اثر معناداری داشته باشد. ایسا^{۱۸} و همکاران (۲۰۱۸) در پژوهشی با بررسی عوامل مؤثر بر ذخیره زیان وام‌ها نشان دادند که وام‌های معوق (سررسید گذشته)، درآمد بهره، رشد وام‌ها، سود خالص و تولید ناخالص داخلی بر ذخیره زیان وام‌ها مؤثر است. در پژوهشی گوپتا و مال^{۱۹} (۲۰۱۹) با بررسی عوامل مؤثر بر ذخیره مطالبات بانک‌ها نشان دادند که دو عامل اصلی نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و سودآوری بانک می‌تواند میزان ذخیره مطالبات بانک‌ها را افزایش دهد.

آلبیان^{۲۰} (۲۰۱۹) در پژوهشی با بررسی تأثیر IFRS 9 بر ذخیره‌گیری زیان وام بانک‌ها نشان دادند که میزان زیان اعتباری مطالبات بانک‌ها بعد از پذیرش استاندارد گزارشگری مالی بین المللی ۹ به دلیل استفاده از سیستم‌های رتبه‌بندی اعتباری کارا، به طور محسوسی کاهش یافته است. سیمپر^{۲۱} و همکاران (۲۰۱۹) در پژوهشی با بررسی ارتباط ذخیره‌گیری زیان وام بانک‌ها و پیشرفت نوآورانه فناوری در ۲۶ کشور اروپایی نشان دادند که مدیریت بد منجر به افزایش زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها شده و بانک‌ها با بهبود سیستم‌های فناوری خود قادر به کاهش زیان اعتباری مورد انتظار خود هستند. ان جی^{۲۲} و همکاران (۲۰۲۰) در پژوهشی به بررسی تأثیر نا اطمینانی سیاسی بر ذخیره زیان وام‌ها در صنعت بانکداری پرداختند و نشان دادند که عدم اطمینان سیاسی می‌تواند زیان اعتباری بانک‌ها را افزایش دهد.

کرمی (۱۳۹۲) در پژوهشی با بررسی رابطه بین ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول و کفایت سرمایه نشان دادند که بین ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول و کفایت سرمایه رابطه معنی

۴- روش‌شناسی پژوهش

۴-۱- پارادایم پژوهش

در حوزه علوم رفتاری، انتخاب رویکرد در انجام پژوهش بر پایه جهان‌بینی و نوع پارادایمی است که پژوهشگر انتخاب می‌کند. روش‌شناسی پژوهش براساس پارادایم شکل می‌گیرد. در علوم انسانی، به منظور پی‌بردن به مسائل و واقعیت عناصر، دو پارادایم وجود دارد که عبارت است از پارادایم اثباتی و پارادایم تفسیری. رویکرد اثبات‌گرایی با تکیه بر تجربه به عنوان تنها منبع معرفت، بر تفکر استقرایی به جای قیاسی تأکید می‌کند. در رویکرد تفسیرگرایی، انسان با برخورداری از قدرت معناسازی و تأویل، به جای قرار گرفتن در واقعیت از قبل تعیین شده، به خلق واقعیت می‌پردازد (ایمان، ۱۳۹۰). با توجه به اینکه در این پژوهش به دنبال شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9 هستیم و چالش‌ها و راه‌کارهای احتمالی امری ذهنی است و از فردی به دیگری متفاوت است و تبیین، درک و تجربه از زیان اعتباری مطالبات بانک‌ها، یک امر ذهنی و سیال است، لذا پارادایم این پژوهش تفسیری است.

۴-۲- رویکرد پژوهش

میان پارادایم پژوهش و رویکرد آن یک ارتباط معنادار وجود دارد. پارادایم پژوهش تعیین‌کننده رویکرد آن پژوهش می‌باشد. با توجه به وجود دو پارادایم اثباتی و تفسیری، دو رویکرد در پژوهش وجود دارد که عبارتند از رویکرد کمی برای پارادایم اثباتی و رویکرد کیفی برای پارادایم تفسیری. تفاوت این دو رویکرد به پیش‌فرض‌های پارادایمی این رویکردهای بستگی دارد که رویکرد کیفی ریشه در این فرض دارد که جلوه‌های محیط اجتماعی به عنوان تفسیرهایی به وسیله افراد ساخته می‌شود و این تفسیرها شکل گذرا و وابسته به موقعیت دارند. در رویکرد کیفی، یافته‌هایی تولید می‌شود و این تفسیرها شکل گذرا و وابسته به موقعیت دارند. در رویکرد کیفی یافته‌هایی تولید می‌شود که با توسل به عملیات آماری و یا سایر روش‌های شمارشی حاصل نشده است. بخش عمده تحلیل در رویکرد کیفی، تفسیری است (فولادی، ۱۳۹۳). همچنین، ریشه پژوهش کیفی به انواع پژوهش‌های میدانی باز می‌گردد که توسط مردم‌شناسان و از طریق مشاهده روزمره زندگی آزمودنی‌ها انجام می‌شود. با توجه به پارادایم تفسیری حاکم بر این پژوهش، رویکرد مورد استفاده در این پژوهش، کیفی است.

داری وجود دارد. در پژوهشی طبری و همکاران (۱۳۹۳) به شناسایی عوامل موثر بر احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات اعتباری بانک‌ها پرداختند و نشا دادند که متغیرهای وضعیت اجرای طرح و جنسیت از مهم‌ترین عوامل موثر بر احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات بوده‌اند که منجر به افزایش ذخیره مطالبات می‌شود؛ نوع وثیقه، سوابق مهارتی و زمینه فعالیت نیز در کاهش احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات (کاهش ذخیره مطالبات) موثرند. حساس‌یگانه و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی به بررسی عوامل مؤثر بر ناکارایی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول در بانک‌ها پرداختند و نشان دادند که اندازه بانک، تعداد شعب بانک و نسبت کفایت سرمایه اثر معناداری بر ناکارایی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول دارد.

در پژوهشی ذاکرنیا و زین‌الدینی (۱۳۹۸) با بررسی عوامل مؤثر بر تشدید نکول مطالبات بانک‌ها نشان دادند که براساس نظر خبرگان مشکلات ساختاری بانک‌ها، افزایش نرخ ارز، عدم استقلال بانک‌ها (عدم استقلال هیأت مدیره بانک‌ها)، ضعف کارشناسی اعطای تسهیلات و وثایق، تشدید ریسک‌های سیاسی و افزایش نرخ تورم و مشکلات قانونی به‌عنوان عوامل اثرگذار بر سایر عوامل مؤثر بر تشدید ریسک اعتباری و نکول مطالبات هستند و سایر عوامل جز گروه عوامل تأثیرپذیر می‌باشند. قلی‌زاده و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی با بررسی اثر قیمت مسکن بر مطالبات غیرجاری در سیستم بانکی ایران نشان دادند که تغییرات قیمت واقعی مسکن و نرخ رشد تولید ناخالص داخلی اثر منفی و معنادار بر نسبت مطالبات غیرجاری به تسهیلات دارند ولی بین نرخ بیکاری و ریسک اعتباری رابطه معناداری یافت نشد. رضایی و همکاران (۱۳۹۸) در پژوهشی به شناسایی و رتبه بندی چالش‌های پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری موردانتظار در بانک‌های ایران با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی فازی و ارائه راهکار به کمک روش واسپاس پرداخته و نشان دادند که شاخص جهانی شدن روش‌های تأمین سرمایه، مهم‌ترین شاخص برای ضرورت اجرای استانداردهای بین‌المللی گزارشگری مالی در بانک‌های ایرانی است.

۳- سؤال‌های پژوهش

با توجه به اهداف و مبانی نظری پژوهش، سؤال‌های پژوهش به صورت زیر ارائه شده است:

- سؤال اول: چالش‌های پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات بانک‌ها براساس IFRS 9 چیست؟
- سؤال دوم: راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات بانک‌ها براساس IFRS 9 چیست؟

۳-۴- راهبرد (استراتژی) پژوهش

راهبرد پژوهش برنامه‌ای کلی است که بیان می‌دارد محقق چگونه در نظر دارد به سؤالات از پیش تعیین شده پژوهش، پاسخ دهد. در رویکرد کمی، استراتژی‌های مرسوم شامل توصیفی-پیمایشی، توصیفی-تحلیلی، آزمایشگاهی و غیره است. در حالی که، در رویکرد کیفی استراتژی‌های به مانند مطالعه موردی، زندگی‌نامه‌نگاری، مصاحبه گروه‌های کانونی، پدیدارشناسی، اقدام پژوهی، تحلیل گفتمان، قوم‌نگاری، گراند تئوری، تاریخ شفاهی، تحلیل محتوا و غیره کاربرد دارد (شیری و عظیمی، ۱۳۹۱). با در نظر گرفتن هدف این پژوهش و با توجه به اینکه مدل‌ها و نظریه‌های موجود در خصوص مفهوم زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9 محدود بوده و در ایران نیز پژوهشی کیفی برای شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9 انجام نشده است و با عنایت به اینکه، مفهوم زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات یک موضوع ذهنی و زوایای پنهان و تودرتویی دارد که نیازمند کشف آن‌ها خواهیم بود و نیز یکی از ویژگی‌های مورد نیاز برای این پژوهش، تلفیق صراحت و پژوهش‌های نظریه‌محور است تا بتوان مسائل پیچیده را از طریق مراحل خلاصه‌سازی، توصیف، تشریح و ساختارسازی، مرحله به مرحله کاهش داد و مراحل اصلی تحلیل را به یک مرحله تکرارپذیر تبدیل نمود که این امر با تحلیل محتوا امکان‌پذیر است. به همین دلیل، در این پژوهش از استراتژی «تحلیل محتوای کیفی» استفاده می‌شود. همچنین، در این پژوهش از رویکرد استقرایی تحلیل محتوا استفاده شده است. استفاده از رویکرد استقرایی در تحلیل محتوای کیفی بیشتر زمانی ضرورت می‌یابد که اطلاعات کافی درباره یک پدیده وجود ندارد (در شرایط فعلی پژوهشی به شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9 نپرداخته است) و محقق می‌خواهد دانش زمینه‌ای لازم را در این خصوص فراهم نماید.

۴-۴- تحلیل محتوای کیفی

تحلیل محتوای کیفی، یکی از روش‌های پژوهش است که برای تحلیل داده‌های متنی، کاربردی فراوان دارد. تحلیل محتوای کیفی، تمرکز بر مشخصات زبان به منزله وسیله ارتباطی برای به دست آوردن معنا و محتوای متن دارد. داده‌های متن ممکن است به صورت شفاهی، چاپی یا الکترونیکی و همچنین حاصل پاسخ‌های شفاهی، پرسش‌های پیمایشی باز یا بسته، مصاحبه‌ها، گروه‌های متمرکز، مشاهدات یا رسانه‌های چاپی مانند مقالات و

کتاب‌ها باشند. در جدول (۵) مراحل کدگذاری در یک پژوهش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی ارائه شده است:

جدول (۵): مراحل کدگذاری در تحلیل محتوای کیفی با

رویکرد استقرایی

ردیف	جملات کلیدی متون (مصاحبه‌ها، مشاهده‌ها، اسناد)	برچسب / کدها	زیرمقوله / زیرطبقه‌ها	مقوله‌ها / طبقه‌ها	تم‌ها
۱-	۱-	۱-	۱-	۱-	۱-
۲-	۲-	۲-	۲-	۲-	۲-
۳-	۳-	۳-	۳-	۳-	۳-
...

(منبع: ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰)

۴-۵- جامعه و نمونه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی خبرگان نظام بانکی شامل معاونان و مدیران ارشد مالی بانک، کارکنان شاغل در بخش مالی بانک‌ها و کارکنان ارشد بانک مرکزی که آشنا به مفاهیم مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9 هستند، می‌باشد. در این پژوهش نمونه‌گیری اولیه براساس نمونه‌گیری هدفمند انجام می‌شود. در این مرحله، از خبرگان دارای سابقه فعالیت در صنعت بانکداری و آشنا به IFRS 9 هستند و طبق نظر محقق و اساتید راهنما و مشاور یا توصیه پرسش‌شوندگان، به نحوی در حوزه پژوهش صاحب نظر محسوب می‌شوند به عنوان افراد خبره انتخاب و با آن‌ها مصاحبه اکتشافی شد تا اطلاعات لازم و کافی را جهت طراحی چارچوب مستند در اختیار محقق قرار دهد. در مرحله بعد، تعدادی از خبرگان صاحب‌نظر و مدیران مالی بانکی در حیطه مرتبط با پژوهش (ذخیره‌گیری برای مطالبات)، شناسایی شده و از روش نمونه‌گیری گلوله برفی استفاده می‌شود. در رویکرد کیفی اشباع نظری میزان نمونه‌ها را تعیین می‌کند. اشباع نظری به وضعیتی اشاره می‌کند که هیچ داده بیشتری یافت نمی‌شود که پژوهشگر به وسیله آن بتواند ویژگی‌های مقوله را گسترش دهد. در مرحله بررسی مقبولیت چارچوب چالش‌ها و راه‌کارهای ارائه شده برای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9 از مرور خبرگان بانکی (۳ نفر مشارکت‌کننده و ۳ نفر غیرمشارکت‌کننده در مصاحبه) استفاده شده است.

۴-۶- روش و ابزار گردآوری اطلاعات

اجازه ضبط را به محقق نداده و صرفاً یادداشت‌برداری از صحبت‌ها صورت گرفت و مابقی مصاحبه‌ها (۱۶ نفر) نیز ضبط گردید. در میان مصاحبه‌های ضبط شده و سپس تمامی مصاحبه‌ها، یادداشت‌ها و مشاهدات محقق تایپ گردید. در نهایت این داده‌های تایپ شده با استفاده از نرم‌افزارهای مکس کیودا، ورد و اکسل مورد پردازش، تلخیص، کدگذاری و طبقه‌بندی و تحلیل قرار گرفتند. در ادامه این بخش بر اساس روند کدگذاری داده‌ها؛ ابتدا مفاهیم، مقولات و مقوله محوری پژوهش مشخص می‌گردد؛ و پس از تفسیر آن‌ها، مدل و قضایای پژوهش ارائه شده است. در ادامه و در جدول (۶) مشخصات ۲۱ نفر فرد مصاحبه‌شونده ارائه شده است.

داده‌های اصلی مورد استفاده در پژوهش حاضر با روش تحلیل محتوای کیفی مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرند. در این بخش براساس همان مطالب و رویه‌ها، داده‌های کیفی حاصل از مرور متن‌ها و مصاحبه‌ها، کدگذاری و دسته‌بندی می‌شوند. در این پژوهش تلاش شده است تا به کمک رهیافت نظام مند تحلیل محتوا و تحلیل داده‌های حاصل از مصاحبه‌های عمیق، متن مصاحبه‌ها کدگذاری و تبیین شده و چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها بر اساس IFRS 9، شناسایی و توسعه یابد. به این طریق تم‌های درون داده‌ها توسط پژوهشگر تعیین و نام‌گذاری شده‌اند. کدگذاری، جزئی از تحلیل است که با تحلیل دقیق داده‌ها، نام‌گذاری و طبقه‌بندی داده‌ها انجام می‌شود. این مرحله به عنوان مرحله خردکردن، بررسی، مقایسه، کدبندی، مفهومی ساختن و مقوله‌بندی داده‌ها تعریف می‌شود. استفاده از کدها از آنجا که به داده‌های مورد مطالعه نزدیک‌ترند، ترجیح داده می‌شوند و علاوه بر کاهش قضاوت در استفاده از اصطلاحات برای کدگذاری، با کمک به ورود اصطلاحات جدید، به غنای ادبیات حوزه مورد مطالعه نیز کمک می‌کنند. در این پژوهش مشارکت‌کنندگان در حین مصاحبه و در پاسخ به سوال‌های مرتبط با هر یک از ابعاد مدل پارادایمی، به تشریح مسائل پرداخته‌اند. داده‌های خام و نکاتی که بررسی آنها دارای اهمیت تشخیص داده می‌شود، به وسیله بررسی دقیق متن مصاحبه‌ها و یادداشت‌های زمینه‌ای از درون متن استخراج و در فرایند مقایسه مداوم، داده‌های مشابهی که بار معنایی یکسانی داشتند، تحت کدهای مشترکی کدگذاری گردیدند و برای هر نکته کلیدی مصاحبه‌ها از کد مصاحبه‌شونده استفاده شد. در جدول (۷)، برخی از کدها که از طریق جملات کلیدی مصاحبه استخراج گردیده، نشان داده شده است.

ابزار اصلی گردآوری داده‌ها در این پژوهش مصاحبه اکتشافی و نیمه‌ساختاریافته (عمیق) می‌باشد. در این نوع مصاحبه، سوال‌ها از قبل تنظیم شده‌اند اما به تناسب پاسخ‌هایی که مصاحبه‌شونده ارائه می‌کند، سوال‌های دیگری نیز از سوی مصاحبه‌کننده (پژوهشگر یا محقق) مطرح می‌شود. در این پژوهش پس از هماهنگی قبلی زمان و مکان مصاحبه با مشارکت کنندگان، در شروع مصاحبه با کسب اجازه از آن‌ها و تأکید بر رازداری و محرمانه بودن محتوای مصاحبه، اقدام به مصاحبه‌های اکتشافی با ۴ نفر و مصاحبه‌های اصلی با ۱۷ نفر متخصص و خبره شده است (مجموعاً تعداد مصاحبه‌ها ۲۱ نفر بوده است که ۳ مصاحبه به صورت تلفنی و ۱۸ مصاحبه به صورت شفاهی و رودرو انجام گرفته است). سپس تمامی مصاحبه‌های یادداشت‌ها و مشاهدات محقق تایپ شد. در نهایت، مرحله کدگذاری باز (کدگذاری باز به معنای بازگذاشتن داده‌ها یا کدگذاری رخدادهای مختلف در قالب مقوله‌های داده‌ای است و به گونه‌ای که این کدگذاری تا مرحله‌ی اشباع ادامه می‌یابد و فقط زمانی متوقف می‌شود که هیچ ویژگی یا داده‌ی متفاوت یا جدیدی بدست نیاید) به طور کامل با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA نسخه ۲۰۱۸ انجام شد و خروجی‌های آن جهت مشخص نمودن، مفاهیم، مقوله‌ها و در نهایت تم‌ها در قالب EXCEL مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۴-۷- یافته‌های پژوهش

انجام مصاحبه (اکتشافی و عمیق) ابزار اصلی گردآوری داده‌ها در این پژوهش است. مصاحبه‌ها با هدف آگاهی از نگرش مصاحبه‌شوندگان در خصوص موضوع اصلی پژوهش انجام شده است. کلیه مصاحبه‌شوندگان در این پژوهش که همگی در رشته حسابداری و یا مالی تحصیل و در زمینه استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی به خصوص استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی ۹ تخصص لازم داشته، در ابتدای شروع مصاحبه بر رازداری تأکید شد. همچنین، مصاحبه با تمام مشارکت‌کنندگان، در محل خدمتشان (به صورت حضوری یا تلفنی) انجام شده است که البته در پاره‌ای از موارد به دلیل مشغله این افراد، مصاحبه با محدودیت‌هایی نیز رو به رو بود. در این تحقیق پس از هماهنگی قبلی زمان و مکان مصاحبه با مشارکت‌کنندگان، در شروع مصاحبه با کسب اجازه از آنها و تأکید بر رازداری و محرمانه بودن محتوای مصاحبه، اقدام به ضبط مصاحبه‌ها می‌گردید و در این بین ۵ نفر از مشارکت‌کنندگان

جدول (۶): مشخصات جمعیت شناختی مصاحبه‌شوندگان (منبع: یافته‌های پژوهش)

نفر	نوع مصاحبه	کد	حوزه تخصصی	تحصیلات	سن	جنسیت	سابقه کاری	بانک محل فعالیت
۱	اکتشافی	E01	حسابداری	فوق لیسانس	۳۸	مرد	۱۲	مسکن
۲	اکتشافی	E02	حسابداری	دانشجوی دکتری	۳۴	زن	۱۲	بانک خاورمیانه
۳	اکتشافی	E03	حسابداری	دکتری	۳۴	مرد	۱۳	بانک مرکزی
۴	اکتشافی	E04	حسابداری	کارشناس ارشد	۴۱	مرد	۱۵	بانک گردشگری
۲	اصلی	M01	حسابداری	فوق لیسانس	۳۸	مرد	۱۵	مسکن
۳	اصلی	M02	حسابداری	لیسانس	۴۰	مرد	۱۶	مسکن
۴	اصلی	M03	حسابداری	لیسانس	۳۶	مرد	۱۱	مسکن
۵	اصلی	M04	حسابداری	فوق لیسانس	۴۸	مرد	۲۲	مسکن
۷	اصلی	M05	حسابداری	فوق لیسانس	۴۸	مرد	۲۰	بانک خاورمیانه
۸	اصلی	M06	حسابداری	فوق لیسانس	۳۳	مرد	۸	بانک خاورمیانه
۹	اصلی	M07	حسابداری	لیسانس	۳۰	مرد	۶	بانک خاورمیانه
۱۱	اصلی	M08	مدیریت مالی	فوق لیسانس	۳۷	مرد	۱۰	بانک مرکزی
۱۲	اصلی	M09	حسابداری	فوق لیسانس	۳۲	مرد	۷	بانک مرکزی
۱۳	اصلی	M10	حسابداری	دکتری	۳۹	زن	۱۶	بانک مرکزی
۱۴	اصلی	M11	حسابداری	دانشجوی دکتری	۴۲	مرد	۱۸	بانک ملی ایران
۱۵	اصلی	M12	حسابداری	کارشناس ارشد	۳۶	مرد	۸	بانک ملی ایران
۱۶	اصلی	M13	حسابداری	دکتری	۳۸	مرد	۱۲	بانک صادرات ایران
۱۷	اصلی	M14	مدیریت مالی	کارشناس ارشد	۳۵	مرد	۱۰	بانک صادرات ایران
۱۸	اصلی	M15	حسابداری	کارشناس ارشد	۳۹	مرد	۱۲	پست بانک
۱۹	اصلی	M16	حسابداری	کارشناس ارشد	۳۷	مرد	۱۱	پست بانک
۲۱	اصلی	M17	حسابداری	لیسانس	۳۴	مرد	۹	بانک گردشگری

جدول (۷): نمونه‌ای از جملات کلیدی و برچسب‌ها (کدها) (منبع: یافته‌های پژوهش)

برچسب‌ها/کدها	جمله کلیدی
<ul style="list-style-type: none"> نبود سیستم‌های اعتبارسنجی اثربخش ناکارایی گزارش‌های واحد مدیریت ریسک 	یکی از مهم‌ترین معضلات فعلی نظام بانکی در راستای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار IFRS 9، نبود یک واحد اعتبارسنجی قدرتمند در بانک‌ها است. اکثر بانک‌ها یک واحد مدیریت ریسک دارند ولی گزارش‌های آن به هیچ عنوان کارساز و کاربردی نیست و در واقع مورد استفاده اثربخش بخش مالی قرار نمی‌گیرد.

ها/زیرطبقه‌ها یا تم فرعی دوم شامل کلمه‌ها و عبارت‌هایی هستند که تجربه‌های مصاحبه‌شوندگان را منعکس می‌نمود. بعد از پالایش آنها و تعیین ارتباط بین هریک از کدها (برچسب‌ها) در یک فرآیند رفت و برگشت و طی چندین مرحله، نمونه‌هایی از تم‌های فرعی دوم (زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها) به شرح جدول (۸) استخراج شده‌اند.

پس از تعیین زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم‌های فرعی دوم)، نوبت به تعیین ارتباط بین زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم‌های فرعی دوم) برای تعیین مقوله‌ها/طبقه‌ها (یا تم‌های فرعی اول) است. بعد از استخراج زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم‌های فرعی دوم)، به منظور تشکیل مقوله‌ها/طبقه‌ها (یا تم‌های فرعی اول)، هر یک از

بعد از مرحله کدگذاری و تعیین برچسب‌های کلیدی از مصاحبه‌ها به شرح فوق، کلیه کدهای (برچسب‌های) استخراج شده در کنار یکدیگر قرار گرفت. پس از کدگذاری نکات کلیدی، مشاهده شد کدهای حاصل تحلیل و مقایسه و آن دسته از کدها که به موضوعی مشترک اشاره می‌کنند، تحت عنوانی جدید گروه‌بندی می‌شوند. این عنوان جدید و محور مشترک زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم فرعی دوم) نامیده می‌شود. در پژوهش فعلی، ابتدا تمام مؤلفه‌های استخراج شده از مصاحبه‌ها را به عنوان کد (یا برچسب) در نظر گرفته‌ایم. در ادامه با در نظر گرفتن شباهت کدها (برچسب‌ها)، آن‌ها را در طبقات اصلی‌تری با نام زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم فرعی دوم)، دسته‌بندی کرده‌ایم. زیرمقوله

رفت و برگشت، ارتباط بین زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم‌های فرعی دوم) مشخص شد و نمونه‌هایی از مقوله‌ها/طبقه‌ها (یا تم‌های فرعی اول) به شرح جدول (۹) استخراج شده است. در نهایت بعد از تعیین ارتباط بین مقوله‌ها، تم‌های اصلی استخراج شده برای پاسخ به سؤالات پژوهش به عنوان چالش و راهکارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها بر اساس IFRS 9 به شرح جدول (۱۰) و جدول (۱۱) مشخص شد.

زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (یا تم‌های فرعی دوم) احصا شده، با یکدیگر مقایسه شد، تا شباهت‌ها و تفاوت‌های آن مشخص شود که در نهایت مقوله‌ها/طبقه‌ها (یا تم‌های فرعی اول) شکل می‌گیرند. این مرحله از کدگذاری به معنای استفاده از فراوان‌ترین یا معنادارترین مفاهیم برای غربال کردن و تقلیل میزان زیادی از داده‌ها است و هر دسته از مفاهیم، زیر اصطلاحات انتزاعی تری بنام مقوله‌ها/طبقه‌ها (یا تم‌های فرعی اول) گروه بندی و قرار داده می‌شوند. در این مرحله نیز از فرایند

جدول (۸): زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (تم فرعی دوم) (منبع: یافته‌های پژوهش)

زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (تم‌های فرعی دوم)	برچسب‌ها/کدها
تحریم کسب و کار بانک مرکزی	<ul style="list-style-type: none"> کاهش جدی درآمدها و افزایش هزینه‌های بانک مرکزی به دلیل تحریم‌ها مسدود شدن دارایی‌های بانک مرکزی به دلیل تحریم کاهش توانایی بانک‌ها در کنترل مطالبات غیرجاری به دلیل تحریم‌ها کاهش جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی به دلیل تحریم کاهش قابل ملاحظه امنیت در جابجایی پول به دلیل تحریم

جدول (۹): مقوله‌ها/طبقه‌ها (تم فرعی اول) (منبع: یافته‌های پژوهش)

مقوله‌ها/طبقه‌ها (تم‌های فرعی اول)	زیرمقوله‌ها/زیرطبقه‌ها (تم‌های فرعی دوم)
ریسک بالای تسهیلات تکلیفی	<ul style="list-style-type: none"> ریسک نکول بالای تسهیلات تکلیفی سوخت شدن بیش از ۹۰ درصد تسهیلات تکلیفی ضمانت ضعیف دولت از وام‌های تکلیفی
ریسک نکول متغیر بانک به بانک	<ul style="list-style-type: none"> ریسک‌پذیری متفاوت بانک‌ها

جدول (۱۰): تم‌ها/چالش‌ها (منبع: یافته‌های پژوهش)

تم‌ها	مقوله‌ها/طبقه‌ها (تم‌های فرعی اول)
در سطح اقتصاد	<ul style="list-style-type: none"> تورم بالا رکود بازار پدیده رکود تورمی نوسانات بالای نرخ ارز رشد پایین تولید ناخالص داخلی نرخ بالای بیکاری نوسان بالای قیمت مسکن کاهش نرخ سود تسهیلات بانکی کاهش و تثبیت نرخ سود بانکی به صورت دستوری نوسان بالای نرخ بهره بازار فاصله بالای نرخ سود تسهیلات بانکی از نرخ بهره بازار فاصله بالای نرخ سود سپرده بانکی از نرخ بهره بازار عدم همخوانی نرخ سود تسهیلات و سپرده‌های بانکی با نرخ تورم نوسانات نرخ مالیات ساختار دولتی اقتصاد ایران کاهش درآمدهای دولت تراز تجاری منفی افزایش بدهی‌های دولت به بانک‌ها و بانک مرکزی هدم‌سازی نادرست یارانه‌ها

تم‌ها	مقوله‌ها/طبقه‌ها (تم‌های فرعی اول)
در سطح سیاست	<ul style="list-style-type: none"> تحریم‌های بین‌المللی علیه کشور نیپوستن ایران به برخی قوانین بین‌المللی مثل لوایح FATF یا CFT وجود چالش‌های سیاسی در منطقه
در سطح بانک	<ul style="list-style-type: none"> ریسک بالای تسهیلات تکلیفی ریسک بالای تسهیلات ارزی ریسک بالای تسهیلات اعطایی به بخش دولتی نسبت به غیردولتی ریسک بالای تسهیلات اعطایی به شرکت‌های خصوصی نسبت به سایرین تمرکز ساختار مالکیت بانک‌ها وضعیت (و عملکرد) مالی ضعیف بانک‌ها نسبت کفایت سرمایه ضعیف بانک‌ها ریسک نکول متغیر بانک به بانک ساختار سررسید نامتوازن وام‌ها ریسک بالاتر بانک‌های تخصصی نسبت به بانک‌های غیر تخصصی مدیریت سود بالای بانک‌ها حاکمیت شرکتی ضعیف بانک‌ها ناکارایی قوانین بانکداری اسلامی افزایش خطرات ماده ۱۴۱ قانون تجارت ارتباط غیرمؤثر بانک‌ها و حساب‌برسان مستقل ارتباط غیرمؤثر بانک‌ها و نهادهای نظارتی (شامل؛ بانک مرکزی، دیوان محاسبات و سازمان بازرسی) ارتباط غیرمؤثر مراکز و شعب
در سطح مشتری	<ul style="list-style-type: none"> ریسک بالای عملکرد مالی مشتری ریسک بالای صنعت مشتری ریسک بالاتر مشتریان مرد ریسک بالاتر مشتریان جوان‌تر ریسک موقعیت جغرافیایی مشتریان
در سطح نظارت	<ul style="list-style-type: none"> ضعف سیستم‌های نظارتی بانک‌ها بر روند اعطای تسهیلات ضعف سیستم‌های نظارتی بانک مرکزی بر روند اعطای تسهیلات بانک‌ها ساختار ضعیف هیأت مدیره بانک‌ها ضعف در نظارت و کنترل بانک مرکزی بر روند زیان اعتباری مطالبات
در سطح وثایق	<ul style="list-style-type: none"> کیفیت پایین وثایق دریافتی تجدید ارزیابی نامنظم وثایق سیاسی کاری در کیفیت وثایق دریافتی ضعف در نظارت و کنترل بر وثایق دریافتی پوشش ناکافی وثایق تسهیلات ارزی ناکارایی روش‌های ارزیابی وثایق قوانین قضایی ناعادلانه در تملک وثایق رهنی

جدول (۱۱): تم‌ها/راه‌کارها (منبع: یافته‌های پژوهش)

تم‌ها	مقوله‌ها/طبقه‌ها (تم‌های فرعی اول)
بسترسازی اولیه	<ul style="list-style-type: none"> تشکیل کمیته‌ای مرکب از بانک مرکزی، نمایندگان بانک‌ها، سازمان حسابرسی، جامعه حسابداران رسمی برای تکمیل نقشه راه، انجام هماهنگی‌های لازم و پیاده‌سازی IFRS 9 ترجمه دقیق IFRS 9 توسط سازمان حسابرسی تحت نظر بانک مرکزی انتشار راهنمای بکارگیری IFRS 9 توسط سازمان حسابرسی تحت نظر بانک مرکزی اجرای گام به گام IFRS 9 در یک دوره بلندمدت اولویت اجرای اولیه مدل زیان اعتباری IAS 39 نسبت به IFRS 9 افزایش کمک‌های مالی بانک مرکزی به بانک‌ها برای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار IFRS 9 قرارداد آموزشی با بانک‌ها و مؤسسات مالی بین‌المللی موفق در پیاده‌سازی IFRS 9

تم‌ها	مقوله‌ها/طبقه‌ها (تم‌های فرعی اول)
	<ul style="list-style-type: none"> کاهش تنش‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی
در سطح آموزش	<ul style="list-style-type: none"> آموزش تخصصی IFRS 9 توسط بانک مرکزی تشکیل یک مرکز تخصصی برای پاسخ به سؤالات بانک‌ها درباره IFRS 9 استفاده از دانش و تجربه بین‌المللی در پیاده‌سازی IFRS 9
اصلاحات ساختاری	<ul style="list-style-type: none"> بازنگری اساسی بخش نامه ۲۸۲۳ در راستای شرایط اقتصادی ایران بازنگری درصدهای زیان اعتباری مطالبات بخش نامه ۲۸۲۳ با توجه به سطح ریسک‌پذیری بانک‌ها طبقه بندی جدید مطالبات تجزیه سنی مطالبات اصلاح سیستم‌های نظارتی بانک‌ها در راستای مکانیسم‌های حاکمیت شرکتی
در سطح رتبه‌بندی	<ul style="list-style-type: none"> استقرار سیستم‌های جدید اعتبارسنجی مشتریان بروزرسانی سیستم‌های اعتبار سنجی تشکیل مؤسسات اعتبارسنجی اصلاح ساختار واحدهای مدیریت ریسک بانک‌ها

۴-۸- ارزیابی اعتبار چالش‌ها و راه‌کارهای شناسایی شده در پژوهش

عموماً در پژوهش‌های کیفی، قابلیت اعتبار پژوهش به این مهم بستگی دارد که هیچ کدام از داده‌های مرتبط به انجام پژوهش سهواً یا به شکل نظامند از فرایند مقوله‌بندی بیرون نگاه داشته نشوند یا داده‌های نامرتب را وارد فرایند مقوله‌بندی نکرده باشیم. قابلیت اعتبار، در پژوهش‌های کیفی به این موضوع بستگی دارد که هیچ داده مرتبط به نحو سهوی یا به صورت نظام مند بیرون از مقوله بندی نگه داشته نشوند یا داده نامرتب را پوشش ندهند. قابلیت اعتبار همچنین پرسشی درباره چگونگی داوری در خصوص شباهت‌های درونی و اختلافات موجود این مقوله بندی‌ها است (ایمان و نوشادی، ۱۳۹۰). در این پژوهش سعی بر این بوده است که مقوله‌ها و تم‌ها از طریق فرایندهای رفت و برگشت، به درستی مشخص شده است و هیچ داده مرتبط به نحو سهوی یا به صورت نظام مند بیرون از مقوله بندی نگه داشته نشده است. همچنین، با توجه به اینکه چالش‌ها و راه کارهای شناسایی شده با سه نفر از مشارکت کنندگان در پژوهش و سه نفر از غیر مشارکت کنندگان در مصاحبه‌ها، بازبینی شده و نظرات آنها نیز در چارچوب لحاظ شده است، از این رو می‌توان ابراز نمود که قابلیت اطمینان در این پژوهش بالا می‌باشد.

۵- بحث و نتیجه‌گیری

پیاده‌سازی استانداردهای گزارشگری مالی بین‌المللی حسابداری در چند سال اخیر مورد توجه بسیاری از بانک‌ها بوده است. بانک‌ها به دلیل اجبار بانک مرکزی، ملزم به تهیه صورت‌های مالی براساس استانداردهای ملی و بین‌المللی هستند. از این رو، آن‌ها

اقدام به تهیه گزارش‌های مالی همگرا با IFRS کرده‌اند. در این راه، بانک‌ها با مسائل و مشکلات بسیاری مواجه هستند که مهمترین دلیل آن نبود یک مرجع درست برای پاسخگویی به سؤالات بانک‌ها درباره بندهای IFRS است که این می‌تواند منجر به تفسیرهای ناقص و متفاوت میان اهالی حرفه شود. یکی از مهمترین استانداردهای بین‌المللی حسابداری برای بانک‌ها، IFRS 9 است. بانک مرکزی از سال ۱۳۹۶ بانک‌ها را ملزم به پیاده‌سازی IFRS 9 کرده است ولی بانک‌ها هنوز موفق به اجرای آن نشده‌اند زیرا هنوز بانک‌ها به فهم کافی از این استاندارد نرسیده‌اند. از این رو، به نظر می‌رسد بانک‌ها باید قبل از پیاده‌سازی IFRS 9 اقدام به شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار IFRS 9 کنند. این پژوهش با این هدف مهم انجام شده است.

از لحاظ روش‌شناسی پژوهش، پارادایم این پژوهش، تفسیری و رویکرد پژوهش کیفی است. راهبرد پژوهش نیز روش تحلیل محتوای کیفی با رویکرد استقرایی است. در رویکرد تحلیل محتوا، پس از ۲۱ مصاحبه صورت گرفته به شکل عمیق، تعداد ۱۰ تم و ۷۵ مقوله استخراج شد. تم‌ها مستخرج شده در چارچوب چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بر اساس IFRS 9 تفکیک شده‌اند. در بررسی چالش‌های پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9، تم‌های (مقوله‌های) مرتبط شامل؛ در سطح اقتصاد (۱۹ مقوله)، در سطح سیاست (۳ مقوله)، در سطح بانک (۱۷ مقوله) و در سطح مشتری (۵ مقوله)، در سطح نظارت (۴ مقوله) و در سطح وثایق (۷ مقوله) از دیدگاه مصاحبه‌شونده‌ها تعیین شدند. بانک‌ها باید قبل از پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار

به محققان پیشنهاد می‌شود با استفاده از اطلاعات کمی و کیفی واقعی یک بانک، اقدام به پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار مطالبات براساس IFRS 9 نمایند. به پژوهش‌گران پیشنهاد می‌شود نسبت به شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل کاهش ارزش سرمایه‌گذاری بانک‌ها براساس IFRS 9 اقدام کنند. به محققان پیشنهاد می‌شود نسبت به شناسایی چالش‌ها و راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل ریسک اعتباری بانک‌ها براساس IFRS 9 اقدام نمایند.

مهم‌ترین محدودیت پژوهش حاضر مربوط به رویکرد و روش پژوهش است. به دلیل اینکه در پژوهش‌های کیفی پدیده مورد مطالعه در زمینه و بستر خاص خود رخ می‌دهد، لذا امکان تعمیم پذیری نتایج و یافته‌های پژوهش به سایر موقعیت‌ها محدود است؛ بنابراین، به سهولت نمی‌توان نتایج پژوهش حاضر را به سایر حوزه‌ها تعمیم داد. همچنین، در پژوهش‌های کیفی امکان تفاسیر متفاوت از پدیده مورد بررسی وجود دارد؛ لذا نمی‌توان ادعا نمود که تفسیر صورت گرفته از چالش‌ها و راه‌کارهای شناسایی شده برای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9 در این پژوهش تنها تفسیر ممکن و پذیرفتنی در مورد آن است و مسلماً امکان وجود تفاسیر دیگری نیز وجود دارد.

فهرست منابع

- * ایمان، محمد تقی. (۱۳۹۰). *مبانی پارادایمی روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم انسانی*: ص ۱۷۲.
- * ایمان، محمد تقی و نوشادی، محمود رضا. (۱۳۹۰). *تحلیل محتوای کیفی، پژوهش: ۲۳*، صص ۴۴-۱۵.
- * بانک مرکزی. (۱۳۹۳). *دستورالعمل نحوه محاسبه ذخیره مطالبات مؤسسات اعتباری، بانک مرکزی، تهران، ایران*.
- * ثقفی، علی و جعفری‌منش، ابراهیم. (۱۳۹۴). *بررسی ارتباط بین اثر عوامل نهادی بین‌المللی و کیفیت سود بانک‌های پذیرفته شده در بورس اوراق بهادار تهران، بررسی‌های حسابداری و حسابرسی، ۲ (۶)*، صص ۵۲-۲۹.
- * حکیمی پور، نادر. (۱۳۹۷). *ارزیابی چگونگی عوامل تأثیرگذار بانکی بر مطالبات غیر جاری بانک‌های ایرانی (رویکرد مدل پانل پویا GMM)، اقتصاد مالی، ۱۲ (۴۲)*، صص ۹۹-۱۱۹.
- * حساس‌یگانه، یحیی؛ کوهی، حسن و عبدی، امیر. (۱۳۹۵). *عوامل مؤثر بر ناکارایی ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول بانک‌ها، مطالعات مالی و بانکداری اسلامی: ۲*، صص ۹۳-۱۱۸.

مطالبات براساس IFRS 9 به موانع و چالش‌های اجرایی توجه داشته باشند زیرا هر نوع بی‌توجهی به این چالش‌ها می‌تواند روند اجرا کردن IFRS 9 را طولانی‌تر و پرهزینه‌تر کند. البته باید گفت که در این بین، برخی چالش‌ها ممکن است در کنترل بانک نباشد و در این بین ارتباط مؤثر با نهادهای دیگر مثل دولت، بانک مرکزی و انجمن حسابداران رسمی الزامی است.

در بررسی راه‌کارهای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار بانک‌ها براساس IFRS 9، تم‌های مرتبط شامل؛ بسترسازی اولیه (۸ مقوله)، در سطح آموزش (۳ مقوله)، اصلاحات ساختاری (۵ مقوله) و در سطح رتبه‌بندی (۴ مقوله) از دیدگاه مصاحبه‌شونده‌ها تعیین شدند. پس از بررسی چالش‌های احتمالی پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار IFRS 9 لازم است تا راه‌کارهایی نیز برای اجرای آن به بانک‌ها و نهادهای ناظر پیشنهاد شود. این راه‌کارها که بیشتر مرتبط به اقدامات اولیه بانک‌ها و آموزش است، این توانایی را در بانک‌ها ایجاد می‌کند تا هزینه‌های پیاده‌سازی IFRS 9 را کاهش و منافع آنرا بیشتر نماید.

به بانک‌ها پیشنهاد می‌شود در راستای پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9 نسبت به اصلاح ساختار واحد مدیریت ریسک خود اقدام کنند زیرا براساس نظر اکثریت مصاحبه‌شوندگان، یکی از چالش‌های عمده بانک‌ها در پیاده‌سازی IFRS 9، اثربخشی ضعیف گزارش‌های واحد مدیریت ریسک است. همچنین، به بانک‌ها پیشنهاد می‌شود نسبت به رتبه‌بندی اعتباری مشتریان خود اقدام کنند زیرا یکی از مهمترین چالش‌های بانک‌ها در پیاده‌سازی مدل زیان اعتباری مورد انتظار براساس IFRS 9، عدم اعتبارسنجی بروز مشتریان است. در این بین بانک‌ها می‌توانند از خدمات مؤسسات اعتبارسنجی خصوصی نیز بهره بگیرند. همچنین، به بانک‌ها پیشنهاد می‌شود تا بانک مرکزی را برای اصلاح ساختاری دستورالعمل ۲۸۲۳ با توجه به شرایط فعلی اقتصاد ایران متقاعد سازند زیرا این بخش‌نامه قدیمی و گذشته‌نگر است و از نرخ‌های یکسان برای اندازه‌گیری زیان اعتباری مطالبات استفاده می‌کند که این منجر به عدم لحاظ ریسک‌پذیری متفاوت بانک‌ها شده است. به بانک‌ها پیشنهاد می‌شود با تحت فشار گذاشتن بانک مرکزی برای ترجمه دقیق IFRS 9 و برگزاری کلاس‌های آموزشی، این چالش عمده فعلی را بر طرف کنند که در این بین بانک مرکزی می‌تواند از کمک سازمان حسابرسی و انجمن حسابداران رسمی ایران استفاده کند. بانک‌ها می‌توانند از تجارب بانک‌ها و مؤسسات بین‌المللی خارجی موفق در پیاده‌سازی IFRS 9 بهره بگیرند.

- Neuchatel, Switzerland. Electronic copy available at: <https://ssrn.com/abstract=3488058>.
- * Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2015). Guidance on credit risk and accounting for expected credit losses, Bank for International Settlements.
- * Basel Committee on Banking Supervision (BCBS). (2012). Core Principles for Effective Banking Supervision, Bank for International Settlements.
- * Beerbaum, D. (2015). Significant Increase in Credit Risk According to IFRS 9: Implications for Financial Institutions, *International Journal of Economics & Management Sciences*: 4 (9), 1-3.
- * Bhat, G., Ryan, S. G., Vyas, D. (2018). The Implications of Credit Risk modeling for banks' loan loss provision timeliness and loan origination procyclicality. *New York University*. Working Paper.
- * Bischof, J., Daske, H. (2016). Interpreting the European union's IFRS endorsement criteria: the case of IFRS 9. *Account. Europe*: 13 (2), 129-168.
- * Brogaard, O., Domikowsky, C., Bornemann, S., Duellmann, K., Pfingsten, A. (2017). Investigating the Impact of Stock Liquidity on Claims Risk, *Journal of Accounting Research*: 30(2), 260-281.
- * Economist. (2013). *The origins of the financial crisis: Cash course*. Retrieved April 20th 2015, from <http://www.economist.com/news/schoolsbrief/21584534-effects-financial-crisis-arestill-being-felt-five-years-article> [if !supportLineBreakNewLine] [endif].
- * Frontczak, R., Rostek, S. (2015). Modeling loss given default with stochastic collateral, *Economic Modelling*: 44(4), 162-170.
- * Gaston, E., Song, I. (2014). Supervisory roles in loan loss provisioning in countries implementing IFRS (IMF Working Paper 14/170). Retrieved from <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2014/wp14170.pdf>.
- * Gebhardt, G. (2016). Impairments of Greek Government Bonds under IAS 39 and IFRS 9: A Case Study, *Accounting in Europe*: 13(2), 169-196.
- * Gupta, D., Mall, S. (2019). Loan Loss Provisioning Practices in Indian Banks, DOI: [10.1007/978-981-13-1208-3_16](https://doi.org/10.1007/978-981-13-1208-3_16).
- * Han, CH., Jang, Y. (2013). Effects of debt collection practices on loss given default, *Journal of Banking & Finance*: 37(2), 21-31.
- * Huian, MC. (2013) 'Stakeholders' participation in the development of the new accounting rules regarding the impairment of financial assets'. *Business Management Dynamics*: 2 (9), 23-35.
- * IASB. (2014) *IFRS 9 Financial Instruments*. [Online] London: IFRS Foundation. Available at: <http://www.ifrs.org/Current-Projects/IASB-Projects/Financial-Instruments-A-Replacement-of-IAS-39-Financial-Instruments-Recognition/Documents/IFRS-9-Project-Summary-July-2014.pdf> (Accessed 3 Dec. 2014).
- * ذاکرنیا، احسان و زین‌الدینی، مجید. (۱۳۹۸). اهمیت عوامل مؤثر بر تشدید ریسک اعتباری در بانکداری بدون ربای ایران، *تحقیقات مالی اسلامی*: ۸(۱۶)، ۳۳۹-۳۷۶.
- * رضائی، علی؛ جهانشاد، آریتا؛ نتاج ملک‌شاه، غلامحسین تقی. (۱۳۹۸). شناسایی و رتبه بندی چالش‌های پیاده سازی مدل زیان اعتباری موردانتظار در بانک های ایران با استفاده از تکنیک تحلیل سلسله مراتبی فازی و ارائه راهکار به کمک روش واسطیاس، *بررسی‌های حسابداری و حسابرسی*: ۲۶ (۲)، ۲۳۹-۲۵۴.
- * سید شگری، خشایار و گروسی، سمیه. (۱۳۹۴). بررسی عوامل مؤثر بر افزایش مطالبه‌های غیرجاری در نظام بانکی کشور، *اقتصاد مالی*: ۹ (۳۱)، ۹۵-۱۱۸.
- * سلامی، حبیب و انسان، ابراهیم. (۱۳۹۷). تفکیک اثر متغیرهای مؤثر بر نکول تسهیلات کشاورزی در طبقات مختلف مطالبات غیر جاری، *پژوهش‌های اقتصادی ایران*: ۲۳ (۷۶)، ۲۱۷-۱۸۵.
- * شیرینی، طهمورث و عظیمی، ندا. (۱۳۹۱). بررسی مقایسه‌ای تحلیل محتوای کیفی و روش هرمونتیک، *مطالعات جامعه شناسی*: ۵ (۱۵)، ۷۹-۹۹.
- * طبری، ناصر؛ معماریان، عرفان و نصیری، عاطفه. (۱۳۹۳). شناسایی عوامل مؤثر بر احتمال عدم بازپرداخت تسهیلات اعتباری بانک‌ها، *پژوهشنامه اقتصاد و کسب و کار*: ۷، ۲۸-۱۵.
- * فولادی، محمد. (۱۳۹۳). جایگاه قلمروی پژوهش کیفی؛ نقد و بررسی، *عیار پژوهش در علوم انسانی*: ۴ (۸)، ۴۶-۲۷.
- * قلی‌زاده، علی اکبر؛ گلزاریان‌پور، سیاوش و شکوری، فریبا. (۱۳۹۸). بررسی اثر قیمت مسکن بر مطالبات غیرجاری در سیستم بانکی ایران، *نظریه‌های کاربردی اقتصاد*: ۶ (۲۲)، ۱۸۹-۲۱۴.
- * کرمی، فرزانه. (۱۳۹۲). بررسی رابطه ذخیره مطالبات مشکوک‌الوصول و مدیریت سرمایه در بانک‌ها، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده اقتصاد و حسابداری، دانشگاه الزهرا تهران.
- * Abdullah, L., Kilic, E, Lobo G., Ranasinghe T., Sivaramakrishnan S. (2015). Impact of Macroeconomic Factors on Loans Loss Provision, *Review of Quantitative Finance and Accounting*: 20(4), 63-80.
- * Albian, A. (2019). The impact of IFRS 9 on banks' loan loss provisioning, Faculty of Economics and Business, University of Neuchatel, CH-2000

20- Albian
21-Simper

- * IAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement. (2003). International Accounting Standards Board. December 2008. (London: IASB).
- * Isa, M., Choong, Y., Fie, D., Rashid, M. (2018). Determinants of loan loss provisions of commercial banks in Malaysia, *Journal of Financial Reporting and Accounting*: 16(1), 24-48.
- * Kotiso, P. (2018). Investigating Factors Affecting Credit Risk Settlement in European Banks, *Accounting in Europe*: 14(1), 14-40.
- * KPMG. (2016). Guide to annual Financial statements: IFRS 9 – Illustrative disclosures for banks, www.kpmg.com/ifrs
- * Monokroussos, J., Ronn, E., Verma, A. (2016). Investigating the Factors Affecting the allowance for doubtful accounts in the Greek Banking System, *Journal of Business Finance & Accounting*: 38(3-4), 289–333.
- * Nadia, C., Rosa, V. (2014). The impact of IFRS 9 and IFRS 7 on liquidity in banks: Theoretical Aspects, *Journal of Accounting and Economics*: 164(2), 91-97.
- * Ng, J., Saffar, W., Jian Zhang, J. (2020). Policy uncertainty and loan loss provisions in the banking industry, *Review of Accounting Studies*, <https://doi.org/10.1007/s11142-019-09530-y>.
- * Onali, E., Ginesti, G., Ballestra, L. (2017). Investor reaction to IFRS9 for financial instruments in Europe: The role of firm-specific factors: *Finance Research Letters*, 21(4), 72-77.
- * Schoenleben, D. (2015). Have financial analysts understood IFRS 9? A critical appraisal of the impacts of the new impairment rules on analysts' current forecast accuracy and forecast revision behaviour for banks in Europe, Master's dissertation, Dublin Business School.
- * Simper, R., Dadoukis, A., Bryce, C. (2019). European bank loan loss provisioning and technological innovative progress, *International Review of Financial Analysis*, 63 (4), 119-130.
- * Tabari, N., Memarian, E., Nasiri, A. (2013). Identifying Factors Affecting the Possibility of Banks Credit Facility Repayment, *Journal of Economics and Business*: 7, 15-28.

یادداشت‌ها

- 1- Economist
- 2- Nadia and Rosa
- 3- Schoenleben
- 4- Huian
- 5- IASB (International Accounting Standards Board)
- 6- Beerbaum
- 7- Bischof and Daske
- 8- Onali
- 9- Gaston and Song
- 10- Han and Jang
- 11- Frontczak and Rostek
- 12- Gebhardt
- 13- Bhat
- 14- Abdullah
- 15- Monokroussos
- 16- Brogaard
- 17- Kotiso
- 18- Isa
- 19- Gupta and Mall

Accounting Knowledge & Management Auditing
Vol. 11/ No. 42/ Summer 2022

Identification the challenges and solutions for implementing the Receivables Expected Credit Loss Model of Banks based on IFRS 9

Mostafa Deldar

Ph.D Student in Accounting, Faculty of Management, University of Tehran, Iran.

Kaveh Mehrani

Associate Professor in Accounting, Faculty of Management, University of Tehran, Iran.

Gholamreza Karami

Associate Professor in Accounting, Faculty of Management, University of Tehran, Iran.

Gholamhassn. Nattaj

Associate Professor in Accounting, Faculty of Management and Economics, University of Emam Housein, Iran.

Abstract

One of the most important weaknesses of IAS 39 (International Accounting Standard 39) was the recognition of impairment losses at the time of occurrence, that leading to the later and less recognition of credit losses. In this regard, IFRS 9 (International Financial Reporting Standard 9) with a forward-looking perspective, presented a the expected credit loss model for banks receivables. According to this model, receivables credit loss on should start since the of granting the facility and be adjusted over the life of the facility with respect to the extent of the significant change in the level of credit risk. Given the central bank's requirement for banks to implement IFRS 9, the implementation of the receivables expected credit loss model based on IFRS 9 requires identification of the challenges and solutions for implementing this model by banks. For this purpose, in-depth interviews were conducted with 21 experts of the banking system such as financial assistants, financial managers and accounting department staff to snowball method in the years 2018 and 2019. Using qualitative content analysis method, 10 themes and 75 categories were extracted and categorized into the framework of IFRS 9 implementation challenges and solutions and reviewed and approved according to expert opinion. The most important achievement of this study can be to identify the implementation obstacles and provide solutions to implement the receivables expected credit risk loss model based IFRS 9 to banks, which can minimize the negative consequences of implementing IFRS 9 to savings in time and expense for Iranian banks.

Keywords: IFRS 9, IAS 39, Receivables Expected Credit Loss Model, Qualitative Content Analysis Method.